

Rasjonelle beslutninger og diskursive kamper – spillet om Lofoten og Vesterålen

Masteroppgave i Samfunnssikkerhet

- fordypning i sikkerhet og beredskap i nordområdene

Universitetet i Stavanger

Våren 2011

Av Sverre Daniel Hanssen

**MASTERGRADSSTUDIUM I
SAMFUNNSSIKKERHET**

MASTEROPPGAVE

SEMESTER:

Våren 2011

FORFATTER:

Sverre Daniel Hanssen

VEILEDER:

Leif Christian Jensen

TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE:

Rasjonelle beslutninger og diskursive kamper – spillet om Lofoten og Vesterålen

EMNEORD/STIKKORD:

Diskurs, risikoforståelse, beslutningsprosess, kunnskap, konsekvensutredning, petroleumsvirksomhet, ytringskamp, diskursanalyse, beslutningsteori

SIDETALL: 69

STAVANGER

DATO/ÅR

Forord

Denne masteroppgaven er en del av masterstudiet Samfunnssikkerhet med fordypning i sikkerhet og beredskap i nordområdene. Studiet er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Tromsø og Universitetet i Stavanger. Masteroppgaven utgjør 30 studiepoeng og ble skrevet ved Institutt for ingeniørvitenskap og sikkerhet, Universitetet i Tromsø.

Min veileder fra Fridtjof Nansen Institutt, Leif Christian Jensen, fortjener en stor takk for sin tette oppfølging og konstruktive innspill gjennom hele prosessen. Jeg vil også takke førsteamanuensis Are Sydnes ved Universitetet i Tromsø for gode råd og innspill.

Diskursanalyse var et helt nytt perspektiv for meg og noe som krevde mye innsats for å bli fortrolig med. Jeg vil derfor rette en stor takk til klassekameratene mine Roy Knutsen, Sølve Stormo, Simen Lian Hansen og Erlend Rødsand for å holde ut med de mange svevende ideene mine i denne prosessen. Ellers en stor takk til alle ansatte ved Institutt for Ingeniørvitenskap og Sikkerhet for fem flotte og lærerike år.

Jeg håper at denne masteroppgaven kan være til inspirasjon for andre studenter som ønsker å utforske nye elementer innen samfunnssikkerhetsstudiet.

Sammendrag

Denne studien er en diskursanalyse av petroleumsdebatten i Lofoten og Vesterålen i perioden 31.mars 2006 da *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* ble utgitt, til 31. mars 2011 etter at den *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* ble utgitt. I denne tidsperioden har myndighetene hatt en formell beslutningsprosess med formål om å øke kunnskapsnivået om havområdene. Parallelt har det utspilt seg en omfattende debatt i media hvor både petroleumsforkjempere og -motstandere har støtt sammen diskursivt. Gjennom å kombinere diskursanalyse og elementer av beslutningsteori har jeg forsøkt å skape en dypere forståelse for *hvordan dynamikken i den formelle beslutningsprosessen påvirkes av den diskursive kampen om Lofoten og Vesterålen*. På bakgrunn av dette formulerte jeg følgende problemformuleringer:

- *Hvordan blir risikoforståelsen konstruert og etablert i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen?*
- *Hvordan kan kombinasjonen av diskursanalytisk perspektiv og elementer fra beslutningsteori gi en dypere innsikt i den formelle beslutningsprosessen?*

Datamaterialet som inngår i analysen er 1152 avisartikler som er innhentet gjennom mediearkivet Atekst, i tillegg til 78 høringsuttalelser tilknyttet *Det Faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten*. På bakgrunn av nøye gjennomgang av artiklene og diskursanalyse som teori og metode, utkrystalliserte det seg to svært ulike risikoforståelser i debatten som jeg mener best kan illustreres gjennom to diskurser. Diskursene har jeg valgt å kalle ”vekst med vern” og ”vern eller velferd”. Aktørene som oppbærer diskursene deler ulike virkelighetsoppfatninger, blant andre at Norge har unik offshorekompetanse og at Nord-Norge sårt trenger vekst. Hvordan denne kompetansen bør utnyttes og hvordan den sårt tiltrengte veksten skal skapes, er det derimot stor uenighet om mellom aktørene i de ulike diskursene. ”Vekst med vern-diskursen” bærer en risikoforståelse med det som ligner en tydelig *føre-var* tankegang hvor de eventuelle konsekvensene tilknyttet oljeutslipp medfører at risikoen aldri kan oppfattes som akseptabel. Aktørene i ”vern eller velferd-diskursen” besitter en risikoforståelse hvor risikoen oppfattes som akseptabel eller i hvert fall tolerabel. Dette fordi de besitter en mer eller mindre positivistisk risikoforståelse hvor lave sannsynligheter for oljeutslipp oppfattes som et viktig aspekt av risiko.

Jeg har i denne studien bygget ut Renns (2008) Risk Governance modell med det diskursanalytiske perspektivet for å skape en dypere innsikt i den formelle beslutningsprosessen som myndighetene har gjennomført i undersøkelsesperioden. Denne kombinasjonen mener jeg er fruktbar fordi den gir en alternativ måte å forstå prosessen på, hvor jeg mener at påvirkningen mellom beslutningsprosessen og debatten er vekselvis. Jeg har delt opp påvirkningen inn i de tre ulike nivåene; prosessnivå, diskursivt nivå og i forhold til en bredere sosial praksis. Prosessnivået angår hvordan forutsetninger tidlig i prosessen kan legge føringer for den videre prosessen ved at beslutningstaker bestemmer hva som skal undersøkes, hvem som skal undersøke det, og hvordan det skal undersøkes. Her argumenterer jeg for at prosessen i seg selv gjør enkelte handlingsvalg mer naturlige enn andre. Det diskursive nivået mener jeg kan påvirke hva som bør undersøkes, hvem som bør undersøke det, og hvordan det bør undersøkes. Prosessen forstås som en del av diskursiv kamp hvor ”virkeligheten” er forhandlbar. Den bredere sosiale praksisen omtales som det som ikke lenger diskuteres, altså forutsetninger beslutningsprosessen er bygget på, og som sjelden settes spørsmålsteget ved.

Jeg ser at det ville vært interessant å se hvorvidt denne nye inngangen kan være en fruktbar måte for å forstå andre lignende beslutningsprosesser. Det vil også være interessant om andre kan bygge videre eller modifisere den slik at den kan fungere som en alternativ måte å forstå beslutningsprosesser i komplekse saker som har stor samfunnsmessig betydning.

INNHold

FORORD.....	I
SAMMENDRAG.....	II
1 INTRODUKSJON.....	1
1.1 AKTUALISERING.....	2
1.2 FORMÅLET MED STUDIEN.....	3
1.3 DISKURSANALYSE OG BESLUTNINGSTEORI SOM ANALYSEVERKTØY.....	3
1.4 AVGRENSNING I TID OG ROM.....	4
1.5 FORKLARING AV NØKKELBEGREPER.....	5
1.5.1 Risiko og Risikoforståelse.....	5
1.5.2 Konsekvensutredning.....	5
1.5.3 Utredning.....	6
1.6 STUDIENS VIDERE OPPBYGNING.....	6
2 ANALYTISK STRATEGI.....	7
2.1 DISKURSANALYSE OG SOSIALKONSTRUKTIVISME SOM ANALYTISK PERSPEKTIV.....	7
2.1.1 Samfunnsorientert diskursanalyse.....	8
2.1.2 Representasjoner og posisjoner i diskurs.....	10
2.1.3 Diskursens dynamikk.....	11
2.1.4 Diskurs og makt.....	13
2.1.5 Oppsummert.....	14
2.2 BESLUTNINGSTEORI.....	14
2.2.1 Klassisk beslutningsteori.....	15
2.2.2 Risk Governance modellen.....	15
2.2.3 Fra problemforståelse frem til beslutning.....	17
2.2.4 Oppsummert.....	19
3 FREMGANGSMÅTE.....	21
3.1 DATAGRUNNLAGET.....	22
4 AVISDEBATTEN OG REPRESENTASJONENE.....	26
4.1 OLJEEVENTYR OG SUPERVEKST I NORD.....	26
4.2 NORSK PETROLEUMSVIRKSOMHET I NORD-NORGE ER IKKE EN MILJØTRUSSEL.....	27
4.3 PETROLEUMSVIRKSOMHET OG FISKERI I SAMEKSISTENS.....	29
4.4 VI VIL IKKE VERNES!.....	30
4.5 KONSEKVENsutREDNING (KU) ER KUNNSKAPSINNHEITING.....	31

4.6 FREMTIDEN ER FORNYBAR	32
4.7 OLJE ELLER FISK.....	34
4.8 KONSEKVENSTREDNING INNEBÆRER PETROLEUMSVIRKSOMHET	36
4.9 OPPSUMMERT.....	37
5 TO DISKURSER UTLEDET	38
5.1 EN DISKURS OM VEKST MED VERN.....	38
5.1.1 <i>Diskursens story lines.....</i>	38
5.1.2 <i>En nærmere redegjørelse for innholdet i "vekst med vern-diskursen"</i>	39
5.1.3 <i>Diskursens dynamikk – opprettholdelse og avgrensning av "vekst med vern-diskursen"</i>	40
5.1.4 <i>Kunnskap om konsekvenser.....</i>	42
5.1.5 <i>De mest sentrale aktørene</i>	44
5.2 EN DISKURS OM VERN ELLER VELFERD.....	44
5.2.1 <i>Diskursens story lines.....</i>	45
5.2.2 <i>En nærmere redegjørelse for innholdet i "vern eller velferd-diskursen"</i>	45
5.2.3 <i>Diskursens dynamikk – opprettholdelse og avgrensning av "vern eller velferd-diskursen"</i>	47
5.2.4 <i>Kunnskap om sannsynligheter.....</i>	47
5.2.5 <i>De mest sentrale aktørene</i>	48
5.3 TO DISKURSER OPPSUMMERT	49
6 FRA PROBLEMFORSTÅELSE FREM TIL BESLUTNING.....	50
6.1 PROSESSNIVÅ.....	50
6.2 DISKURSIVT NIVÅ	51
6.3 SOSIAL PRAKSIS.....	53
6.4 OPPSUMMERT.....	55
7 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	57
7.1 EMPIRISKE IMPLIKASJONER.....	57
7.2 MULIGE TEORETISKE IMPLIKASJONER.....	58
7.3 VIDERE FORSKNING	59
8 LITTERATURLISTE	60

FIGURER OG TABELLER

FIGUR 1: FORENKLET RISK GOVERNANCE MODELL (RENN, 2008:365).....	19
FIGUR 2: ANTALL TREFF PÅ SØKESTRENGEN I UNDERSØKELSESPERIODEN (RETRIEVER)	24
FIGUR 3: ALTERNATIV FORSTÅELSESMODELL BASERT PÅ RISK GOVERNANCE RAMMEVERK HVOR DEN FORMELLE BESLUTNINGSPROSESSEN KAN PÅVIRKE OG SAMTIDIG BLI PÅVIRKET GJENNOM DE TRE ULIKE NIVÅENE; PROSESSNIVÅ, DISKURSIVT NIVÅ OG I FORHOLD TIL EN BREDERE SOSIAL PRAKSIS.	54
TABELL 1: ANTALL SØKETREFF SORTERT ETTER KILDE OG ÅRSTALL (RETRIEVER)	25

1 Introduksjon

Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten (St.meld. nr.8, 2006) ble utgitt 31. mars 2006. Formålet med forvaltningsplanen var å legge til rette for verdiskapning gjennom bærekraftig bruk av naturressursene i havområdene. Et sentralt element i forvaltningsplanen var hvorvidt petroleumsvirksomhet¹ i Lofoten og Vesterålen kunne anses som en bærekraftig bruk av ressursene. Forvaltningsplanen identifiserte kunnskapsbehov innen flere områder for å sikre en helhetlig økosystembasert forvaltning av havområdene (St.meld. nr.8, 2006:113). På bakgrunn av dette besluttet regjeringen midlertidig vern av Lofoten og Vesterålen, slik at forvaltningsgrunnlaget, altså kunnskapen om havområdene og den totale påvirkningen fra blant annet potensiell petroleumsvirksomhet, kunne forsterkes frem mot utgivelsen av den planlagte *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011).

For å styrke forvaltningsgrunnlaget nedsatte regjeringen tre grupper som skulle koordinere og følge opp den faglige prosessen; en *rådgivende gruppe for overvåking* av havområdene, et *faglig forum* for koordinering og oppfølging, samt en *referansegruppe* ble etablert for å sikre at berørte parter fikk ta del i prosessen (St.meld. nr.8, 2006:113-114). Den rådgivende gruppen ble ledet av Havforskningsinstituttet i samarbeid med blant andre Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Kystverket og Oljedirektoratet (St.meld. nr.8, 2006:113). Faglig Forum ble ledet av Norsk Polarinstitutt i samarbeid med Kystverket og Havforskningsinstituttet (St.meld. nr.8, 2006:113). Referansegruppen besto av berørte interessegrupper, derav blant andre næringslivsinteresser, frivillige organisasjoner og samiske interesser (St.meld. nr.8, 2006:114). Dette var starten på det jeg i denne studien velger å omtale som den formelle beslutningsprosessen om hvorvidt Lofoten og Vesterålen skulle åpnes for petroleumsvirksomhet i neste stortingsperiode.

Utredningene som ble produsert i regi av disse faggruppene utgjør *Det Faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet - Lofoten* (Quillfeldt, Sunnanå, & Fossheim, 2010). Regjeringen vil i den *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011) blant annet ta stilling til spørsmålet om det skal gjennomføres en konsekvensutredning for petroleumsvirksomhet i områdene utenfor Lofoten og Vesterålen.

¹ Petroleum er en fellesbetegnelse for det man omtaler som olje og gass. Petroleumsvirksomhet er all aktivitet tilknyttet undersjøiske petroleumsforkomster, med unntak av sjøtransport av petroleum (Petroleumsloven, 1996: § 1-6).

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim sa på pressekonferansen tilknyttet utredningene at ”rapporten legger grunnlag for en kunnskapsbasert debatt om forvaltningen av havområdene. [...] Det er viktig for meg at oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten er basert på en grundig diskusjon med berørte interesser” (Solheim, 2010).

1.1 Aktualisering

Parallelt med den formelle beslutningsprosessen som beskrevet ovenfor, har det i media pågått en større debatt om hvorvidt myndighetene skulle gå i gang med å konsekvensutrede havområdet eller om havområdet skulle vernes. Da *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006) ble utgitt var det svært delte meninger blant debattantene om det faglige innholdet i planen.

Dette er en plan for omkamp og omkampen om oljevirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen kommer til å stå i 2010, når planen skal revideres (Martin Henriksen, fungerende leder i AUF, i Nordlys 1.4.2006)

Flere aktører, derav Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, mener at myndighetene vet nok til å verne havområdet fra petroleumsaktivitet. Andre aktører, deriblant organisasjonen Lofoten-Vesterålen Petro (Lo-Ve Petro), mener at tiden er moden for en såkalt konsekvensutredning², slik at ikke den potensielle petroleumsvirksomheten blir ytterligere forsinket. Samtidig som myndighetene gjennomfører utredninger for å øke kunnskapsnivået om havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen, pågår det også en debatt om hva som bør vektlegges når myndighetene skal ta den endelige beslutningen om havområdene. Om myndighetene bør vektlegge de miljømessige konsekvensene eller om de samfunnsøkonomiske gevinstene bør veie tyngst i beslutningen er en debatt i seg selv, som jeg ikke skal ta her, men som like fullt vitner om to helt ulike virkelighetsoppfatninger. I media presenteres det et bilde av ulike aktører som kjemper for sine interesser. Argumentasjonen som vi får presentert fra de ulike aktørene blir institusjonalisert ved at det refereres til ulike utredninger som er gjennomført og på den måten blir de en del av forståelsesgrunnlaget.

² Se kapittel 1.5 hvor jeg redegjør nærmere for begrepet

1.2 Formålet med studien

Basert på diskursanalyse som teori og metode velger jeg å forstå kampen om Lofoten og Vesterålen som en diskursiv kamp. Når jeg i dette tilfellet bruker begrepet ”kamp”, så er det ikke i en fysisk forstand, men heller en ytringskamp for å få gjennomslag for sine meninger og sin virkelighetsforståelse. Med dette utgangspunktet kan man forestille seg at det vil være en viss dynamikk i hvordan denne kampen utspiller seg, og hvilke virkelighetsforståelser som ”vinner terreng” (Neumann, 2001:21). Det kan også tenkes at det kan være en viss dynamikk i den formelle beslutningsprosessen, med tanke på *hva* myndighetene ønsker å utrede, *hvem* som skal delta i prosessen og *hvordan* prosessen blir gjennomført. På bakgrunn av dette kan jeg utlede følgende problemformuleringer jeg ønsker å svare på i denne studien:

- *Hvordan blir risikoforståelsen konstruert og etablert i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen?*
- *Hvordan kan kombinasjonen av diskursanalytisk perspektiv og elementer fra beslutningsteori gi en dypere innsikt i den formelle beslutningsprosessen?*

Det overordnede målet med studien er således å få en dypere forståelse for *hvordan* dynamikken i den formelle beslutningsprosessen påvirkes av den diskursive kampen om Lofoten og Vesterålen. Hvordan vi forstår risikoen tilknyttet potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen kan tenkes å gjøre enkelte handlingsvalg mer naturlige enn andre. Dersom risikoen oppfattes som lav eller akseptabel vil det muligens være naturlig å gå i gang med petroleumsvirksomhet. Hvis risikoen oppfattes som uakseptabel vil det muligens være naturlig å verne havområdet. Som det blir redegjort for i studien, så vil ulike forståelser av begrepet risiko kunne åpne for ulike konklusjoner ved at enkelte aspekter i risikovurderingen vektlegges fremfor andre. Hvordan aktører forstår og oppfatter risikoen vil også kunne påvirke om risikoen oppfattes som akseptabel eller uakseptabel. Dette bringer meg over på hvilke analytiske verktøy som er egnet for å forstå petroleumsdebatten og den formelle beslutningsprosessen.

1.3 Diskursanalyse og beslutningsteori som analyseverktøy

Et poeng med diskursanalyse er å vise at ting kunne vært annerledes (Neumann, 2001:115). Den diskursanalytiske tilnærmingen anser jeg som hensiktsmessig for å forstå hvordan risikoforståelsen konstrueres og etableres i offentligheten, og hvordan dette også kan påvirke

hvilke handlingsvalg som oppfattes ”naturlige” eller ”selvfølgelige”. Beslutningsteori med sin til dels rasjonelle og positivistiske tilnærming til vitenskap kan bidra til å utfylle det diskursanalytiske perspektivet for å belyse målsettingen. Diskursanalysen vil kunne belyse hvordan påvirkningen fra diskurser også gjenspeiles i den formelle beslutningsprosessen. Ved bruk av beslutningsteorien får jeg også belyst hvilke eventuelle konsekvenser dette kan ha for beslutningsprosessen tilknyttet det identifiserte kunnskapsbehovet i *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006). Det er tidligere gjennomført forskning i utviklingen av normative beslutningsmodeller. Her kan Klinke og Renn (2002) og Renn (2008) beskrives som nærliggende med min studie. Forfatterne kombinerer ikke diskursanalyse og beslutningsteori, men prøver å utvikle modeller som integrerer det sosiale aspektet med en mer naturvitenskapelig tilnærming til risiko. Slike studier som det her refereres til har likevel en oppfatning om at hensiktsmessige beslutninger er basert på kommunikasjon og inkludering i tillegg til vitenskapelige vurderinger. I min litteraturgjennomgang kunne jeg ikke finne kombinasjonen diskursanalyse og beslutningsteori i tidligere forskning. Diskursanalyse er derimot benyttet flittig for å forstå ulike politiske aspekter av petroleumsdebatten i Barentshavet. Eksempler på slike analyser er Jensen (2007, 2010), Hønneland og Jensen (2008) og Jensen og Hønneland (2011). Ved å bruke elementer fra to ulike perspektiver kan denne studien også være et metabidrag i form av teoriutvikling.

En viktig motivasjon for meg i å skrive denne studien har vært et ønske om å kaste nytt lys over en av de store debattene i Norge som jeg anser å ha enorm samfunnsmessig betydning. Forhåpentligvis kan bidraget føre til at beslutningstakere blir mer oppmerksom på de forutsetninger og betingelser som alltid er en del av slike politiske praksiser (Neumann, 2001:15). I tillegg til den empiriske ambisjonen, hvor jeg analyserer et relativt omfattende datamateriale, vil det derfor være en viktig målsetting for meg å teste ut i hvilken grad diskursanalyse og elementer fra beslutningsteori kan utfylle hverandre og danne bakgrunn for mer detaljerte analyser, også utenfor det empiriske universet ”potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen”.

1.4 Avgrensning i tid og rom

Datamaterialet mitt, som videre blir omtalt som *undersøkellesperioden*, starter 31. mars 2006, da *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* ble utgitt (St.meld. nr.8, 2006) – en såkalt grensesettende begivenhet (Neumann, 2001:57). Den avsluttes 31. mars 2011 etter at *Den*

oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten (St.meld. nr.10, 2011) ble utgitt. I denne perioden har myndighetene, i følge Sosialistisk Venstre (Rønningen, 2011), brukt 500 millioner kroner på å styrke kunnskapsgrunnlaget. Fremgangsmåten for denne avgrensningen blir nærmere beskrevet i kapittel 3.

1.5 Forklaring av nøkkelbegreper

For å sikre best mulig begrepsmessig presisjon, vil jeg kort redegjøre for noen sentrale begreper som benyttes gjennom hele studien. Dersom ikke annet blir oppgitt, er det disse betydningene jeg legger til grunn når de ulike begrepene forekommer.

1.5.1 Risiko og Risikoforståelse

I ulike fagdisipliner blir begrepet *risiko* fylt med ulikt meningsinnhold. Innen medisin omtaler man risiko som en sannsynlighet for å få en gitt sykdom (Nylenna, 2009). Innen positivistisk ingeniørvitenskap forstår man ofte risiko som sannsynlighet multiplisert med konsekvens (Aven, 2007:38). Innen økonomifaget forstår man ofte risiko som usikkerhet tilknyttet en forventningsverdi³(Aven, 2007:38). En mer pragmatisk tilnærming til risiko vil være risiko som en kombinasjon av mulige konsekvenser og tilhørende usikkerhet. Denne usikkerheten er en subjektiv vurdering hvor kunnskap om fenomenet spiller en viktig rolle (Aven, 2007:52). Risiko er dermed et begrep som defineres ulikt avhengig av hvilken kontekst og/eller fagdisiplin det benyttes innen. Generelt kan man derimot definere risiko som en funksjon av sannsynlighet og konsekvens (Aven, Røed, & Wiencke, 2008:235).

For begrepet *risikoforståelse* følger det at risikoen kan oppfattes og forstås ulikt innen ulike faggrupper og i ulike sosiale kontekster. Min egen kunnskap omkring risikobegrepet vil hjelpe meg å analysere de ulike risikoforståelsene som datamaterialet inneholder, mens jeg vil forsøke å forholde meg nøytral til hvilket innhold risikobegrepet *bør* ha.

1.5.2 Konsekvensutredning

Begrepet blir i denne studien brukt i sammenheng med Petroleumsloven § 3-1, hvor det heter at ”før åpning av nye områder med sikte på tildeling av utvinningstillatelser, skal det finne

³ Forventningsverdien uttrykker et gjennomsnitt. For eksempel hvis man kaster en terning om og om igjen, så vil forventningsverdien være 3,5, gitt at terningen har mulighetene 1,2,3,4,5 og 6 (Aven, 2007:39)

sted en avveining mellom de ulike interesser som gjør seg gjeldende på det aktuelle området. Under denne avveiningen skal det foretas en vurdering av de nærings- og miljømessige virkninger av petroleumsvirksomheten og mulig fare for forurensninger samt de økonomiske og sosiale virkninger som petroleumsvirksomheten kan ha. (...)” (Petroleumsloven, 1996§ 3-1).

1.5.3 Utredning

Begrepet bruker jeg som en fellesbetegnelse på de ulike faglige bidragene som er bestilt og gjennomført i undersøkelsesperioden, enten på oppdrag fra myndighetene eller på oppdrag av andre interessenter. Dette vil innebære at det som blir omtalt som rapporter, analyser, oppdateringsrapporter, og lignende, vil alle gå under denne fellesbetegnelsen. Selv om disse bidragene på sine ulike måter omhandler positive og negative konsekvenser av petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen, vil jeg unngå en assosiasjon til begrepet konsekvensutredning, som har en annen juridisk betydning.

1.6 Studiens videre oppbygning

I kapittel 2 vil jeg redegjøre for hvilken analytisk strategi som ligger til grunn i denne studien, både med tanke på hvilken teoretisk og metodisk forståelse jeg legger til grunn i diskursanalysen, men også hvilken beslutningsteori som blir benyttet. Kapittel 3 gir en mer detaljert beskrivelse av fremgangsmåten i denne studien. I kapittel 4 starter mine analytiske bidrag ved å redegjøre for de viktigste representasjonene i datamaterialet. I kapittel 5 utleder jeg diskurser på bakgrunn av representasjonene. I kapittel 6 vurderer jeg hvordan diskursanalyse og beslutningsteori kan utfylle hverandre for å skape en dypere innsikt i denne komplekse saken. Kapittel 7 er en oppsummering av eventuelle funn, samtidig som jeg gjør meg noen tanker rundt funnenes betydning og hvilke fremtidige forskningsoppgaver som kan være relevante for å undersøke fenomenet videre.

2 Analytisk strategi

I dette kapitlet redegjør jeg for hvilken analytisk strategi som studien baseres på. Jørgensen og Phillips (1999:12) mener at man kan og bør konstruere sin egen ”pakke” med analytiske verktøy fra ulike diskursanalytiske bidrag. De mener også at man i tillegg kan benytte seg av ikke-diskursanalytiske teorier for å skape ny innsikt av fenomener og således skape en bredere forståelse for det man ønsker å undersøke. Jeg kombinerer to til dels ulike vitenskapsperspektiver, mer konkret diskursanalyse og en myk variant av beslutningsteori. Dette for å forsøke å utvide bruksområdet for diskursanalyse, samt bidra til en ny innsikt i debatten om og beslutningsprosessen tilknyttet potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen.

2.1 Diskursanalyse og sosialkonstruktivisme som analytisk perspektiv

For å belyse hvordan risikoforståelsen blir konstruert og etablert i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen er det nødvendig å redegjøre for hvilken teoretisk og metodisk forståelse som ligger til grunn i begrepet *diskursanalyse*, samt hvordan jeg operasjonaliserer begrepet. Det er mange ulike retninger innen diskursanalyse og mange ulike forfattere å støtte seg til, men de deler alle et sett med grunnleggende forutsetninger. Diskursanalysen har røtter i sosialkonstruktivismen, som er en fellesbetegnelse på flere nyere teorier om kultur og samfunn (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:13). Selv om sosialkonstruktivismen er en bred betegnelse, så er det fire grunnleggende premisser som er felles for dem alle. Først og fremst har man en kritisk innstilling ovenfor selvfølgelig viten. Dette innebærer at man ikke umiddelbart kan ta vår viten om verden som objektiv sannhet, da verden kun er tilgjengelig for oss gjennom våre kategorier og vår måte å kategorisere verden på (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:13). Virkeligheten må ut fra et slikt perspektiv alltid sees som subjektiv og dermed åpen for tolkning. For det andre er vår måte å forstå og representere verden på historisk og kulturelt spesifikt og kontingent. Diskursiv handling er en form for sosial handling, som bidrar til å konstruere verden og opprettholdelse av sosiale mønstre (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:14). Det tredje premisset omhandler at det er en sammenheng mellom viten og sosiale prosesser. Det vil si at vår måte å forstå verden på er skapt og opprettholdt av sosiale prosesser, der man både bygger på kollektive sannheter og kjemper om hva som er sant og falskt (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:14). Til sist er det sammenhengen mellom viten og sosial handling, der noen handlinger blir helt naturlige eller

andre helt utenkelige på bakgrunn av hvilket verdensbilde en besitter (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:14). I dette ligger det at vi mennesker, gjennom språk og talehandlinger, konstituerer vår egen virkelighet. Vår forståelse av verden, slik vi oppfatter virkeligheten, vil mer eller mindre være betinget av sosiale prosesser.

2.1.1 Samfunnsorientert diskursanalyse

Hovedpoenget med diskursanalysen er å studere mening og de sosiale institusjoner som bærer mening ved hjelp av en og samme metode. Man må forstå disse to fenomenene som et hele. For samfunnsvitere er hovedpoenget med diskursanalyse å studere hvorledes det eksisterer en rekke handlingsbetingelser⁴ for det talte og gjorte, hvorledes et gitt utsagn aktiverer eller ”setter i spill” en serie sosiale praksiser, og hvorledes utsagnet i sin tur bekrefter eller avkrefter disse praksisene (Neumann, 2000:28). Diskurs legger føringer for handlinger ved å definere hva som anses som akseptabelt i et gitt samfunn på et gitt tidspunkt. Diskurs kan således forstås som en relativt enhetlig måte å snakke om ting i tilfeller hvor en underforstått forståelse av situasjonen er tilstede (Jensen & Hønneland, 2011:39). Komplekse saksområder blir forenklet for å gjøre innholdet mer begripelig. Hvordan en sak skal omtales og forstås går ofte under betegnelsen *story lines* (Hajer, 1995:62). I denne studien vil jeg fokusere på en samfunnsorientert tilnærming til diskursanalyse, noe som innebærer at diskursbegrepet får et mer substansielt forhold (Kaarhus, 2001:31). Det substansielle representerer hvordan diskurser etablerer *gyldig* kunnskap, eller hva diskursene *gjør* med sine subjekter og objekter (Kaarhus, 2001:31). Det er ikke slik at diskurser bærer seg selv. Det er aktører, subjekter eller grupper, som oppebærer diskurser. Dette blir nærmere forklart i kapittel 2.1.2. I et slikt perspektiv kan analytikeren lese sosiale prosesser, utredninger, talehandlinger og lignende *som* tekst, selv om dette ikke dermed reduserer dem til tekst (Neumann, 2001:18;23). En mer tekstnær tilnærming, slik for eksempel Fairclough (1992) er en sentral representant for, ville hatt større fokus på konkrete talehandlinger og spesifikke enkelstykker med tekst. I en samfunnsorientert diskursanalyse blir ikke enkelttekster et mål for dybdeanalyse, selv om sitater fra enkelttekster kan brukes som eksemplifiseringer av de diskursive trekkene.

Sentralt i denne samfunnsorienterte tilnærmingen til diskursanalyse står forfatteren Michel Foucault med sin generelle beskrivelse av diskurs som ”en gruppe utsagn som tilhører den

⁴ www.ordnett.no har ingen beskrivelse av dette spesifikke begrepet, men en *betingelse* blir omtalt som forutsetning, vilkår eller forbehold. Jeg tolker det dit hen at begrepet omhandler gitte forutsetninger, vilkår eller forbehold som ligger til grunn for en gitt handling.

samme diskursive formasjon” (Foucault, [1972] 2002:131). En slik forståelse av diskurs (Foucault, 1972:49) impliserer at diskurs er noe *mer* enn bare skrift, tekst eller tale. Diskurser refererer ikke til noe utenfor diskurs og er en virkelighet som ikke kan reduseres til andre former eller nivåer av virkelighet, som for oss kan oppfattes som mer ”virkelige” enn diskursene selv. Dette kan være fysiske objekter, tale og skrift, altså noe vi enkelt kan forholde oss til (Kaarhus, 2001:30). Dette innebærer at diskurs er mer et system for frembringelse av utsagn (Neumann, 2001:17), og kan defineres som;

(...) et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss regularitet i et sett sosiale relasjoner (Neumann, 2001:18).

Hva som til enhver tid oppfattes som sant eller falskt vil være et produkt av diskursiv konstruksjon (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:22). Diskurs legger således premisser for hvordan man omtaler noe, og hvordan man i en gitt setting skal forstå et fenomen. For eksempel så har ikke egenarten til Lofoten og Vesterålen som et naturområde ”sprunget” ut av naturen selv. Det er derimot *betraktninger* av naturen, under de gitte diskursive premissene utsagnene fremkommer under, som legger føringer for hvordan fenomenet skal forstås og representeres (Bjørkeng, 2007). Reglene eller strukturene i en diskurs kan avdekke hvorfor enkelte utsagn oppfattes som naturlig eller selvfølgelig, mens andre utsagn oppfattes som utenkelig og lite meningsfylte. Det som oppfattes som ”sannheten” er altså er noe som skapes diskursivt (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:22), og er dermed ikke en statisk tilstand eller objektiv tilstand, men heller en dynamisk prosess hvor virkeligheten er forhandlbar. Hvordan man forstår debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen vil derfor være betinget av hvilken diskurs man definerer seg innenfor, da diskurser består av egne strukturer eller regelsett for hvordan man skal forstå og representere saken.

Neumann (2001:81) beskriver diskurs som både et *språklig* og *materielt* fenomen. Diskursens materialitet omhandler hvilke materielle handlingsbetingelser av språklig og ikke-språklig art som utsagn forårsaker, og hvilke formelle og uformelle institusjoner (forstått som regulære handlingsmønstre) det setter i spill (Neumann, 2000:30). Materialiteten har en treghet som fører til at et hvert forsøk på å endre den fører til motstand (Neumann, 2001:133), i likhet med materialitet i ”hverdagslig” forstand. Dette favoriserer den eksisterende sosiale praksis og gjør at forsøk på forandring medfører en viss motstand mot endring. Ut fra dette kan man anta at

diskursens materialitet omhandler det ”synlige” i diskursen, altså de materielle ringvirkningene en diskurs medfører, enten dette er nye handlingsbetingelser, nye handlingsmønstre, eller nye institusjoner. I debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen kan det diskursivt materialisere seg ulike handlingsmønstre, -muligheter og -betingelser. Hvis man taler om enormt potensial i fornybar energi og dette institusjonaliserer seg kan det innebære at når området Lofoten og Vesterålen debatteres så blir fornybar energi en *naturlig* del av debatten. I en diskurs hvor aktørene er positive til petroleumsvirksomhet taler de eksempelvis om hvilket enormt verdipotensial som ligger i petroleumforekomstene i havområdet. Hvis denne oppfatningen institusjonaliseres kan det innebære at hvordan disse verdiene skal *fordeles*, blir et naturlig tema for debatten. Således kan diskurser føre til handlingsmuligheter som igjen legger premisser for hvordan man bør håndtere eller behandle samme tema i ettertid (Neumann, 2001:98).

2.1.2 Representasjoner og posisjoner i diskurs

Menneskers måte å gripe verden på er ikke bare gjennom direkte sansning. Den må sorteres etter prinsipper, kategorier og modeller (Neumann, 2001:30-32). Om modeller for sansning kan man kort si at ”man ser det man forventer å se”, eller sosialt reproduserte fakta som Neumann (2001:33) beskriver det som. Slike modeller kalles *representasjoner*, som er ting og fenomener slik de fremstår for oss mennesker. Det er her ikke snakk om tingene i seg selv, men derimot hvordan disse fremstår for oss ved bruk av kategorier og språket (Neumann, 2001:33). Et annet ord for representasjoner er ifølge Neumann (2001:60) ”virkeligheter”, altså hvordan verden oppfattes av individer. I definisjonen av diskurs som ble redegjort for i kapittel 2.1.1 heter det at de “[...] er virkelighetskonstituerende for sine *bærere* [...]”. Ulike representasjoner vil ha ulike bærere som fremmer deres ”virkelighet”. Når bærere av samme representasjon er institusjonalisert eller ”normalisert” utgjør de en posisjon i diskursen (Neumann, 2001:33). At en representasjon er institusjonalisert menes i dette tilfellet med at representasjonen har fått en regularitet i handlingsmønsteret og oppfattes som normalt eller selvfølgelig. En diskurs er således ingenting uten sine bærere, da det er handlende aktører eller subjekter som gir liv og dynamikk til diskursene. Bærernes rolle er å opprettholde en gitt avgrensning av en diskurs, altså hvilke representasjoner som skal være gjeldende i diskursen (Neumann, 2001:61). Et sentralt aspekt av diskursanalyse er således å vise hvordan aktører gjennom sine handlinger og utsagn inngår i prosesser hvor de er med på forme de felt de er situert innenfor (Bratland, 2008:4).

Ofte vil man erfare at diskurser består av én hovedrepresentasjon i tillegg til flere alternative representasjoner, og det kreves hardt diskursivt arbeid for å opprettholde en gitt representasjon i diskursen (Neumann, 2001:60). Det kan tolkes slik at bærerene av diskursen (de som fremmer samme representasjon) må fortsette å re-representere ”selvfølgeligheter” slik at ingen annen representasjon får anledning til å utfordre den. I forlengelsen av hva som oppfattes som sant og galt vil aktører eller subjekter som ikke forholder seg til disse uskrevene reglene kunne bli ”diskursivt utstøtt”. Dette innebærer et forbud mot å representere den gjeldende representasjonen. Foucault ([1970] 1999) beskriver dette som et såkalt utelukkelsessystem. Ved slike diskursive skiller for hva som oppfattes som galt, ugyldig, eller sant opprettes det også et sett med handlingsmuligheter for subjektene og aktørene som definerer seg innenfor rammene. I denne studiens kontekst er derfor interessant å se hvordan diskursens rammer gir et sett med handlingsmuligheter for hvordan aktørene skal forstå og omtale potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen, og om disse rammene blir overholdt. Neumann (2001:61) trekker frem flere eksempler på hvilke sanksjoner som kan være gjeldende i slike sammenhenger. Et vanlig eksempel er sensur og lovverk, der man utsetter seg for sanksjoner hvis man ikke ivaretar grensene. Et annet eksempel på slike praksiser kan være årsmøtevedtak i et forbund, forening eller landsstyre, der man etablerer noen ”kjøreregler” for hvordan man skal forholde seg til å omtale en sak. Miljødiskursen er en mer homogen diskurs som er svært vag og bred i forståelsen av begrepet *bærekraftig utvikling* (Lindseth, 2002:10). Dette medfører at flest mulig aktører kan definere seg innenfor rammene til dette begrepet. Man står i miljødiskursen samlet i ideen om en radikal forandring, mens man innad i diskursen hele tiden har en kamp for å definere hva som er den riktige oppfatningen av bærekraftig utvikling. Om skillet mellom ”riktig” og ”uriktig” i forståelsen av begrepet *bærekraftig utvikling* hadde vært mer spesifikt, kunne diskursens rammer medført at færre aktører kunne definert seg innenfor diskursen.

2.1.3 Diskursens dynamikk

En diskurs vil alltid være i en eller annen form for forandring, der ulike krefter prøver å påvirke hvilket innhold diskursen skal ha. Jørgensen og Phillips (1999:37) kaller dette for det *diskursive felt* – den ytre rammen til diskursen, som definerer alt som ikke skal være gjeldende i en gitt diskurs. I tillegg til disse to nivåene som til nå er presentert, diskurs og diskursivt felt, kommer et tredje nivå. Dette nivået er *diskursordenen*, som beskriver det sosiale rom hvor ulike diskurser som dekker samme terreng prøver å fylle dette terrenget med

hvert deres innhold. Diskursene blir mer entydige betydningsmønstre innenfor diskursordenen (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:150). Når jeg her omtaler diskursens dynamikk så vil det si at diskursen er i forandring eller i bevegelse, altså en dynamisk prosess. Et aspekt av dynamikken er hvordan ulike tekster trekker på hverandre. To viktige begreper i denne sammenheng er *intertekstualitet* og *interdiskursivitet*. Intertekstualitet viser til at alle kommunikative begivenheter, som for eksempel skrift og språkbruk, trekker på ulike tidligere begivenheter (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:84). Det vil si at et hvert utsagn er mer eller mindre influert av tidligere utsagn. Interdiskursivitet betegner spillet *mellom* ulike diskurser innen samme diskursorden (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:84). Med dette menes det at én diskurs kan bruke samme etablerte sannheter som en ”konkurrerende” diskurs benytter seg av. Utstrakt bruk av intertekstualitet og interdiskursivitet viser og sier noe om at diskursen tilhører en bredere sosial praksis, der den er en del av historien og bygger på andre diskurser og forestillinger, og således kan tilegne seg nye elementer som kan føre til endring av diskursiv praksis (Fairclough, 1992:85; 2008:44). En unik form for interdiskursivitet er *diskurskoptering*, som ved ikke å bare trekke på ”konkurrerende” diskurser, også gjør den konkurrerende diskursens hovedargument til sitt eget. Diskurskoptering defineres som;

[...] hvordan én diskurs trenger inn i kjernen til en motdiskurs, snur denne logikken på hodet slik at det nye resonnementet utgjør en ny kompetent som bidrar til å reetablere hegemoni og politisk oppslutning. Én diskurs står igjen styrket med et nytt og kraftfullt resonnement, mens den andre diskursen er nærmest tilsvarende svekket eller nedkjempet (Jensen, 2010:200).

Med denne definisjonen forstår jeg det slik at det blir nærmest umulig for aktørene i en gitt diskurs å benytte slike ”selvfølgeligheter” når aktørene i konkurrerende diskurs har gjort det til sitt eget. Dette fenomenet kom til syne under den norske petroleumsdebatten rundt oljeutvinning i Barentshavet (Jensen, 2010). ”Nei til boring”-diskursen som altså hadde Norges ansvar for å beskytte miljøet i Barentshavet som sitt kjerneargument for å unngå petroleumsvirksomhet, tapte dette argumentet da aktørene i ”Boring for miljøet”-diskursen brukte samme argument på sin egen måte. Dette gjorde de ved å argumentere for at hvis Norge ikke deltok i petroleumsvirksomhet i Barentshavet og satte miljøstandard, ville russerne uansett igangsette sin virksomhet med en langt dårligere miljøstandard. Resonnementet ble da at eneste mulighet for å bevare miljøet i Barentshavet var ved tydelig miljøforankret norsk petroleumsvirksomhet (Jensen, 2007:249). Hovedpoenget med interdiskursivitet og intertekstualitet er at enhver diskursiv praksis er definert av sine

relasjoner med andre praksiser og trekker på andre diskursive praksiser på komplekse måter (Fairclough, 1992:55). Dette medfører at diskurser får en viss dynamikk, som kan spores ved å analysere hvordan relasjonene mellom diskurser utspiller seg, og i forhold til tidligere begivenheter.

2.1.4 Diskurs og makt

Maktaspektet er ikke like fremtredende i alle diskurser. Neumann (2001:173) sammenligner dette med at diskurser kan være mer eller mindre politiske. Det handler da ikke om selve kampen om representasjonene, men heller om hvordan diskursen fikseres for å oppnå et gitt resultat eller effekt. Det politiske er heller ikke bare kampen om forskjeller, men kampen om forskjeller *som gjør en forskjell*. Foucault (1978:93 sitert i Neumann,2001:173) beskriver dette som at "power is everywhere; not because it embraces everything, but because it comes from everywhere". Når en diskurs opererer med ulike og kanskje flertydige representasjoner, oppstår det i større eller mindre grad en maktkamp om å "lukke" diskursen meningsmessig, altså forsøk på å skape et hegemoni (Neumann, 2001:60). Hvis man opererer med en endimensjonal maktanalyse vil man fokusere på hvordan én aktør får en annen aktør til å gjøre noe mot sin egen vilje. I et slikt perspektiv besitter begge aktørene oversikten over situasjonen og hvilke gevinster eller tap den vil medføre. Med Foucaults (1978) diskursanalytiske maktbegrep tar man fokus bort fra bevisst handlende aktører og tar utgangspunkt i hvordan tingenes orden oppfattes som normalt av begge aktørene og derfor også som uproblematisk (Neumann, 2001:168). Dette sees på som at den ene aktøren ikke trenger bevisst å utøve makt over en annen aktør, men at det heller er effekten av diskursen som fører til at ting blir som de blir, og derfor oppfattes som normalt eller naturlig av begge partene. Slikt sett kan diskurser legge premisser for hva som oppfattes som naturlig å gjøre i en beslutningsprosess, hvilke aktører som bør delta, og hva som bør undersøkes i tilknytning potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. Diskursens maktaspekt kan innebære at aktører ikke setter spørsmålstegn ved prosessen på grunn av etablerte sannheter. Oppfatningen om at "Norge er verdensledende på offshoreteknologi", uavhengig om det er slik eller ikke, kan medføre at aktører som deler denne virkelighetsoppfatningen anser Norge som mer teknologisk kompetente enn andre nasjoner.

2.1.5 Oppsummert

Så langt har jeg etablert en samfunnsorientert tilnærming til diskursanalyse på bakgrunn av de teoretiske bidragene fra blant andre Norman Fairclough (1992) og Michel Foucault (1972). *Diskurs* er systemet som frembringer utsagn og praksiser slik at vi mennesker oppfatter noen forhold som selvfølgeligheter, mens andre forhold kan bli sett på som utenkeligheter. En diskurs blir fylt med innhold av sine *bærere* som representerer deres ”virkelighet”, også kalt *representasjoner*. Diskursens etablerte rammer skaper handlingsmuligheter for de som definerer seg innenfor diskursen. Faller en utenfor rammene og blir ansett som ugyldig, uriktig eller lignende, kan en ikke definere seg innefor den gitte diskurs. Representasjoner kan trekke mer eller mindre bevisst på tidligere bidrag, eller de kan trekke på andre diskurser innen samme diskursorden, såkalt *intertekstualitet* og *interdiskursivitet*. En diskurs kan også ”stjele” argumenter fra konkurrerende diskurser for å styrke sin egen diskurs og svekke den konkurrerende diskursen tilsvarende. Den ytre rammen til diskursen blir definert av alt som ikke har en plass i diskursen, noe som kalles det diskursive felt. En *diskursorden* er et sosialt område eller en sak, der to eller flere diskurser kjemper om å etablere seg. Diskursordenen utgjør dermed et potensielt område for diskursiv konflikt, ved at ulike diskurser forsøker å innlemme samme sak eller sosiale område inn i deres egen diskurs. I enhver diskurs vil det være én eller flere såkalte representasjoner, som vil arbeide for at deres ”virkelighet” skal være dominerende innen den gitte diskursen. *Makt* vil være et viktig aspekt av denne kampen, men i en diskursiv kamp er det ikke gitt av verken posisjon A eller posisjon B innehar den nødvendige oversikten, slik som tradisjonell maktteori beskriver. I denne samfunnsorienterte tilnærmingen til diskursanalyse er de store linjene i debatten, totaliteten av tekster, og hva de samlet sier om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen som er interessant for analyse, selv om enkelttekster trekkes frem som eksemplifisering av diskursen og dokumentering av data.

2.2 Beslutningsteori

Klassisk beslutningsteori har en mer eller mindre positivistisk tilnærming til vitenskap og kan derfor synes å ikke utfylle diskursanalyse med sin sosialkonstruktivistiske tilnærming. Jeg vil argumentere for at disse to motstridene perspektivene kan utfylle hverandre i denne studien. Dette ikke minst fordi beslutningsteorien som er hovedbidraget i dette kapitlet er en mykere variant av klassisk beslutningsteori og avstanden mellom vitenskapsperspektivene vurderer jeg derfor som redusert nok til at potensialet og synergieffekten er verdt risikoen så å si.

Poenget med å introdusere det følgende er ikke å vurdere om de ulike aktørene som deltar i beslutningsprosessen gjennomfører hensiktsmessige vurderinger eller om de tar de ”riktige” valgene. Det er heller at *forutsetninger* og *valg* fra spesifikke aktører kan medføre at enkelte problemområder ekskluderes eller favoriseres – noe som kan tenkes å få konsekvenser for hvilken beslutning som tas.

2.2.1 Klassisk beslutningsteori

Innen beslutningsteori er en utbredt modell at beslutninger fattes stegvis ved at man har en problemdefinisjonsfase hvor man tar stilling til hva som kjennetegner problemet og hvilke utfordringer det representerer. Denne fasen etterfølges av en kartleggingsfase hvor ulike løsninger på problemet kartlegges, samt at ulike løsninger på problemet vurderes. Dette følges igjen opp med en beslutningsfase hvor man vurderer de ulike løsningene og velger den løsningen som gir beste konsekvenser (Jacobsen & Thorsvik, 2007:280). Klassiske beslutningsprosesser karakteriseres som lineære, hvor beslutningstakeren har full oversikt og kunnskap, samt at det foreligger en forventning om at beslutningen vil ha ønsket effekt (Jacobsen & Thorsvik, 2007:279-281).

2.2.2 Risk Governance modellen

Sosiologen Ortwin Renn (2008) gir et mer nyansert, og i denne sammenhengen et mer fruktbart bilde av beslutningsprosessen. Dette fordi han deler et sett med grunnleggende premisser med det sosialkonstruktivistiske perspektivet hvor man forstår risiko som et sosialt konstruert fenomen. I tråd med at et diskursanalytisk perspektiv beskriver mening som noe som skapes i sosiale relasjoner, kan man også tenke seg at risiko er en *mening* om en gitt fare eller en trussel, og ikke en objektiv størrelse som kan måles med eksempelvis nittifem prosent nøyaktighet (Undheim, 1996:212). At risiko er noe subjektivt kan illustreres ved at én person kan oppfatte petroleumsvirksomhet utenfor kysten av Lofoten og Vesterålen som en stor trussel mot fiskeriene og miljøet, mens en annen person kan oppfatte samme aktivitet som et positivt bidrag til lokalsamfunnet. Renns (2008) beslutningsmodell er derfor utviklet for å fange opp disse subjektive persepsjonene av risiko tilknyttet prosesser som har betydelig risikopotensial. Renn (2008) mener at beslutningsprosessen er sirkulær og ikke lineær. Dette impliserer at beslutninger kan få annen effekt enn hva som er ønsket og at det derfor kan oppstå nye situasjoner som må håndteres. Ved å introdusere dette rammeverket forsøker Renn (2008:3) å unngå fallgruvne ved å rendyrke enten en positivistisk eller en

sosialkonstruktivistisk tilnærming. På den ene siden kan risiko behandles som en målbar objektiv størrelse, mens på den annen side kun som et spørsmål om makt og interesser. Begge disse tilnærmingene kombineres i det Renn (2008) kaller *Risk Governance Framework*, hvor både den fysiske og sosiale dimensjonen inkluderes i beslutningsprosessen. Hvis subjektive oppfatninger av risiko i samfunnet står i kontrast til vitenskapelig kunnskap så bør man forsøke å få berørte parter til å forstå de ulike aspektene ved risikoen ved bruk av kunnskapsbasert informasjon. Denne tankegangen vitner om at beslutningstakeren bør ”lære opp” de berørte partene om risikoen slik at avstanden mellom vitenskap og sosial meningsdannelse blir minst mulig.

Det er spesielt forståelsen og erkjennelsen av begrepene *kompleksitet*, *usikkerhet* og *tvetydighet* som gjør denne modellen interessant i kombinasjon med det diskursanalytiske perspektivet. Kompleksiteten refererer til vanskeligheter med å identifisere og kvantifisere sammenhenger mellom risikoagenter og spesifikke observerte effekter. Slik oppstår usikkerhet når det ikke er noen entydig enighet om forutsetninger når man skal klargjøre og forutse hendelser man har lite kunnskap om. Tvetydigheten kommer til syne når det flere meninger om hva som legitimt anses som akseptert risiko. Vanskeligheter med å skape troverdige årsak-virkningssammenhenger og mangel på kunnskap om risikoen eller fenomenet kan forårsake slike situasjoner (Renn, 2008:75). Debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen kan være relevant i denne sammenhengen da det ikke eksisterer slik virksomhet i området. Dette gir dermed også begrenset kunnskap og skaper rom for tolkning og potensiell konflikt. For å begrense avstanden mellom vitenskap og sosial meningsdannelse bør vitenskapelige tilnærminger i prosessen kombineres med subjektive (ekspert)vurderinger av hvor gyldige konklusjonene er (Renn, 2008:76). Den klassiske tilnærmingen til beslutningsteori har et mer snevert syn på beslutningsprosessen og hvordan prosessen kan preges av kompleksitet, usikkerhet og tvetydighet. Disse faktorene kan medføre at beslutningen ikke får ønsket effekt, noe Renn (2008:78) mener kan løses med riktig kommunikasjon og involvering av berørte parter.

Under følger en nærmere redegjørelse for hvordan Renn (2008) mener den formelle beslutningsprosessen i sin helhet bør organiseres. Redegjørelsen er en forenkling og vil fokusere på de aspektene som er spesielt relevant for den diskursanalytiske tilnærmingen og denne studiens kontekst.

2.2.3 Fra problemforståelse frem til beslutning

Første steg i modellen beskrives som en *før-vurdering*, der man definerer hva som er problemet, basert på hva samfunnet oppfatter som risiko. Når man i en beslutningsposisjon har fått et inntrykk av hva som oppfattes som risiko i samfunnet, går man videre med å vurdere hvilke vitenskapelige metoder som best egner seg for å analysere problemet (Renn, 2008:48-52). I denne fasen legges føringer for hvilke fagtradisjoner som burde løse gjennomføre vurderingene, samt hvilke avgrensninger som burde gjøres. Dette ved at beslutningstaker produserer et mer eller mindre spesifikt mandat. Mandatet vil være en form for oppdragsbeskrivelse som en aktør får i oppdrag å løse. Ulike fagtradisjoner har ulike tilnærminger til risiko (Aven, 2007), der enkelte har et positivistisk syn på risiko som en objektiv størrelse som kan måles, mens andre har en mer pragmatisk tilnærming hvor man vektlegger hvilken kunnskap man besitter om fenomenet og hvilken usikkerhet dette medfører i analysen. En optimal situasjon ville vært at en utredning skulle inkludere alle aspekter tilknyttet en aktivitet. I realiteten må enhver utredning være klar og tydelig på hva som skal dekkes, hvor mye ressurser som skal brukes og tidsbruk (Aven, et al., 2008:44).

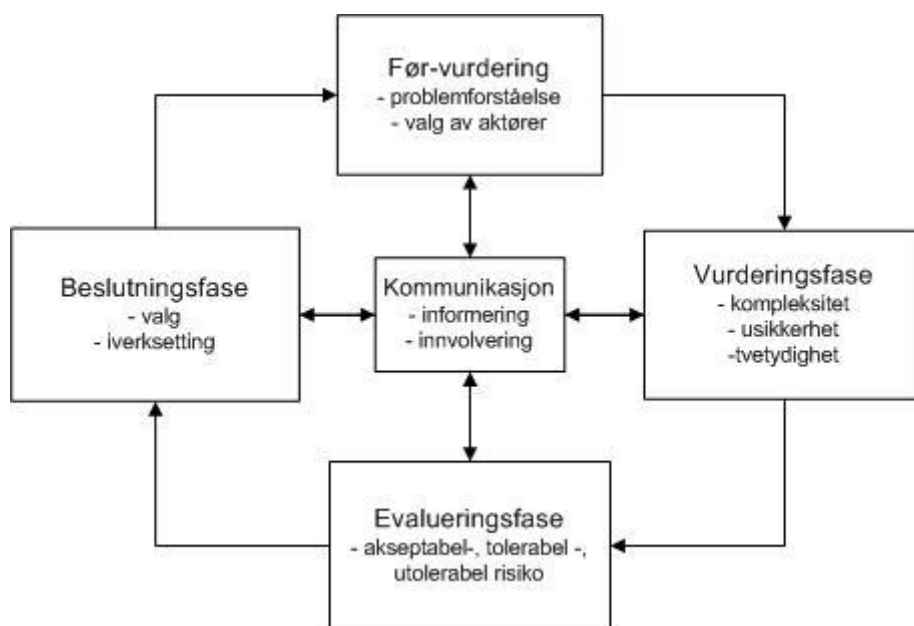
Når aktuelle aktører har akseptert mandatet går prosessen over i en *vurderingsfase* hvor man med vitenskapelige metoder analyserer problemet. Dette består av både en tradisjonell ”naturvitenskapelig” vurdering av risiko, men også en vurdering av bekymringer i samfunnet som er beslektet med denne risikoen (Renn, 2008:67). Med Renns (2008) sosialkonstruktivistiske perspektiv på risiko kan man tolke slike bekymringer som subjektive oppfatninger av risiko i samfunnet, altså subjektive oppfatninger av en subjektiv virkelighet. Den helhetlige forståelsen av risiko blir ivaretatt ved både å inkludere en faglig vurdering av aktiviteten, samt samfunnets oppfatning av aktiviteten. Tilnærmingen i dette steget er likevel av positivistisk art, da han har tillitt til at rasjonelle vitenskapelige tilnærminger vil føre til det mest hensiktsmessige risikobildet. Selv om man i tillegg gjør en vurdering av samfunnets oppfatning av risiko tilknyttet aktiviteten, har Renn (2008) likevel tillitt til at vitenskapelige analyser av dette fenomenet vil føre til valide data.

Etter vurderingsfasen følger en *evalueringsfase* hvor man forsøker å karakterisere risiko som enten tolerabel, akseptabel eller uakseptabel. Benevnelsen tolerabel innebærer at aktiviteten gir så stor gevinst at den bør gjennomføres, men at risikoreduserende tiltak bør iverksettes innen rimelighetens grenser. Akseptabel risiko innebærer at risikoen er så lav at ytterligere

risikoreduksjon ikke er hensiktsmessig. Uakseptabel risiko innebærer at aktiviteten ikke bør gjennomføres. Evalueringen gjennomføres ved at man plasserer risiko i en større sosial kontekst for hva som er akseptabel og tolerabel risiko (Renn, 2008:149). Ideen her er beslektet med den man finner i ALARP-prinsippet (As Low as Reasonable Practicable) ved at risiko skal være så lav som praktisk mulig (Aven, et al., 2008:46). I et sosialkonstruktivistisk perspektiv kan dette sees på som subjektive vurderinger, mens det i et rendyrket positivistisk perspektiv kan sees på som rasjonelle og objektive ekspertvurderinger for hva som er akseptabelt risikonivå.

Siste fase i beslutningsprosessen er *beslutningsfasen* hvor konkrete alternativer utredes og iverksettes basert på erfaringene fra de tidligere fasene i prosessen (Renn, 2008:173). Hensiktsmessige beslutninger bør baseres på de vitenskapelige undersøkelsene som er gjennomført tidligere i prosessen. I en utredningsprosess vil ikke denne beslutningen tas av aktøren som gjennomfører analysen, men derimot av oppdragsgiveren eller ansvarlig myndighet.

”Navet” i denne modellen er kommunikasjon (Renn, 2008:201). Noe forenklet kan man si at risikokommunikasjonen innehar fire grunnleggende funksjoner; *Utdanning og opplysning, øvelse og motivasjon, trygghet, samt involvering* (Renn, 2008:203). Med utdanning og opplysning menes det å informere berørte parter om risikoen og hvordan denne blir håndtert. Innen øvelse og motivasjon ønsker man å øve berørte parter på å mestre risiko og potensielle katastrofer. Trygghet som funksjon innebærer å gi berørte parter forsikring om at de etablerte systemene for risikohåndtering er kapable til å håndtere risiko. Involveringsfunksjonen gir berørte parter muligheten til å delta i deler av prosessen (ibid). Denne modellen er basert på både tradisjonell beslutningsteori, med fokus på vitenskapelige tilnærminger, og den sosialkonstruktivistiske tankegangen om at risiko også er et sosialt fenomen. Ingen av perspektivene er rendyrket i modellen da Renn (2008) har tillitt til at vitenskapelige vurderinger sammen med involvering av berørte parter, skal gi beslutningstaker større kontroll over utfallet av beslutningsprosessen. Dette fordi det i tradisjonell beslutningsteori er et problem at oppfatningen blant berørte parter ikke er i overensstemmelse med ekspertenes, noe som kan medføre at beslutninger ikke får ønsket effekt (Renn, 2008:201). Figuren under viser en forenklet variant av Renns (2008) beslutningsmodell (se figur 1). Modellen illustrerer hvordan de ulike fasene danner en sirkulær prosess, der hver fase også står i relasjon til kommunikasjonsfunksjonene.

Figur 1: Forenklet Risk Governance modell (Renn, 2008:365)

Jeg tar ikke stilling til hvorvidt oppdragsgivere og aktører involvert i utredningsprosesser gjør bevisste valg for å styre en gitt maktkamp. Jeg forholder meg til det diskursanalytiske maktperspektivet i denne sammenheng, hvor virkeligheten er relasjonell, subjektiv og kan forhandles om. Enkelte alternativer eller løsninger kan da oppfattes som selvfølgelig, mens andre alternativer kan oppfattes som unaturlige eller umulige.

2.2.4 Oppsummert

I kapittel 2.2 har jeg etablert en analytisk ramme for hvordan beslutningsprosessen omkring potensiell åpning av Lofoten og Vesterålen for petroleumsvirksomhet kan forstås. Denne rammen kombinerer både en mer naturvitenskapelig og en mer sosialkonstruktivistisk tilnærming til risiko. Slik rammeverket fremstår, må risiko sees som et sosialt fenomen og dermed ikke noe som eksisterer i form av en objektiv størrelse. Klassiske beslutningsteorier har tillitt til at rasjonelle vurderinger skal gi det mest korrekte risikobildet. En av svakhetene til disse er i de tilfeller hvor kunnskapen om fenomenet er mangelfull og det etableres motstridende oppfatninger i samfunnet som hindrer beslutninger i å oppnå ønsket effekt. Renns (2008) teori forsøker å kompensere for sakens *kompleksitet*, *usikkerhet* og *tvetydighet* ved å inkludere og informere berørte parter om risikoens ulike aspekter. Slik kan skillet mellom vitenskapelig vurdering og partenes subjektive persepsjoner bli minst mulig.

Erkjennelsen av kompleksitet, usikkerhet og tvetydighet innebærer et potensial for uenighet og diskursiv kamp. I kombinasjon med det diskursanalytiske bidraget anser jeg dette rammeverket for å bidra til en mer nyansert og interessant vinkling av hvordan den diskursive kampen om Lofoten og Vesterålen kan påvirke denne aktuelle beslutningsprosessen.

3 Fremgangsmåte

Før man går i gang med en diskursanalyse må man ha kjennskap til det terrenget man begir seg inn i, altså en viss grad av *kulturell kompetanse* (Neumann, 2001:50-55). Når jeg i denne analysen studerer hvordan meninger konstrueres og konstitueres diskursivt i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen, er det viktig at jeg besitter kunnskap om hvordan slike prosesser forløper og hvilke aktører som er involvert. Det er også viktig at jeg har en god forståelse av begrepet *risiko*, både med tanke på hvordan begrepet benyttes i dagligtalen, men også hvordan ulike fagtradisjoner benytter det. Min kulturelle kompetanse er i hovedsak min faglige bakgrunn med samfunnssikkerhet som har gitt meg forståelse for begrepet risiko, samt gitt meg kunnskap om hvordan prosesser frem mot petroleumsvirksomhet forløper. Da jeg gikk i gang med denne studien hadde jeg relativt god kjennskap til hvordan debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen utartet seg i media, samt hva jeg selv mente om saken. Det var derfor en utfordring å beholde ”forskerbrillene” på og ikke la min virkelighetsoppfattelse være styrende for hva jeg ville trekke frem i debatten. Jørgensen og Phillips (1999:32) mener at man som forsker ofte vil være en del av diskurser og således dele mange av selvfølgelighetene som man ønsker å avdekke. En måte å håndtere denne problematikken på er ved å ”løsrive” seg fra egne oppfatninger og forsøke å behandle datamaterialet best mulig uten påvirkning fra egne preferanser. Dette er et iboende ”problem” i den sosialkonstruktivistiske tilnærmingen og noe som bare må aksepteres. Mitt bidrag er verken bedre eller mer ”korrekt” enn andres bidrag, men ved å anvende en bestemt teori kan jeg fremmedgjøre meg selv fra noen av mine selvfølgeligheter og således stille andre spørsmål til materialet enn hva jeg ville gjort i en hverdagslig kontekst (Winther Jørgensen & Phillips, 1999:32).

Jeg har en metodisk tilnærming der jeg underbygger mine resonnementer ved bruk av sitater fra datamaterialet. Denne fremgangsmåten bygger på praksis som etter hvert har blitt vitenskapelig etablert gjennom blant andre Michaelsen (2007), Jensen (2007, 2010), Hønneland og Jensen (2008) og Jensen og Hønneland (2011). Sitatene gjør også leseren i stand til å få et innblikk i dataene. Når jeg siterer utsagn fra avisdebatten forekommer det at enkelte er referert til med navn og tittel, mens andre kun er referert til en bestemt avis en spesifikk dato. Dette er gjort fordi enkelte av avisartiklene ikke selv referer til hvem som står bak utsagnene. I de tilfeller hvor navn og tittel blir presentert vil også dette bli en del av

referansen til utsagnet i oppgaven. Utsagn fra høringsuttalelsene som blir benyttet blir referert til på vanlig måte og kommer i litteraturlisten.

I datamaterialet er det enormt med utsagn som kunne vært benyttet, men essensen her er at kombinasjonen av typiske sitater og argumentasjon skal gi leseren en logikk å forholde seg til. Slik sett kan man tenke seg at andre forskere vil kunne komme til andre slutninger enn hva jeg gjør. Likevel mener jeg at søkestrengen (se kapittel 3.1) medfører etterprøvbarhet. Dette gjør andre i stand til å få frem det samme materiale og trekke sine egne konklusjoner. Jeg forsøker å lage en transparent og logisk oppgave som tar leseren med på mine subjektive vurderinger, der jeg gir en ny innfallsvinkel på et interessant fenomen. Dette medfører det Jørgensen og Phillips (1999:133) kaller for *sammenheng* i analysen. Analytiske påstander skal gi en form for sammenheng ved at de er begrunnet i den teorien jeg har redegjort for i kapittel 2.

Jeg har lest datamaterialet grundig og trukket ut det jeg mener fremstår som etablerte representasjoner som inngår i diskursene. De representasjonene som jeg mener fremstår i datamaterialet blir eksemplifisert ved sitater. Sitatene som benyttes er valgt ut fordi jeg mener de best representerer de bitene av virkeligheten jeg ønsker å belyse. En problemstilling som oppstår i dette tilfellet er ”å vite uten å vise”. Med dette mener jeg hvor dypt og omfattende jeg skal redegjøre for de diskursive trekkene, uten at studien blir for omfattende. Dette blir en avveining som jeg må foreta på bakgrunn av problemstillingen og omfanget på studien. Noen steder vil jeg forholde meg litt mer overflatisk til representasjonene, mens andre vil jeg omtale mer spesifikt der jeg mener det er til fordel for leseren. En representasjon som ikke behandles like omfattende som en annen, betyr dermed *ikke* at relevansen eller utbredelsen er mindre, men heller at jeg har valgt å omtale denne på et mer overordnet nivå.

3.1 Datagrunnlaget

Datagrunnlaget består av 1152 avisartikler, i tillegg til 78 høringsuttalelser⁵ tilknyttet *Det faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (Quillfeldt, et al., 2010), slik at berørte parters oppfatning fra denne formelle beslutningsprosessen ble en del av det totale datamaterialet. I tillegg benytter jeg meg av et utvalg mandater tilknyttet de dokumentene som fremstår som det Neumann (2001:52) kaller

⁵ Totalt utgjorde dette 78 høringsuttalelser og disse er tilgjengelige hos Miljøverndepartementet (2010).

monumenter i diskursene – dokumenter som ofte blir henvist til og sitert fra. Disse er alle referert til og skal være høyst tilgjengelig.

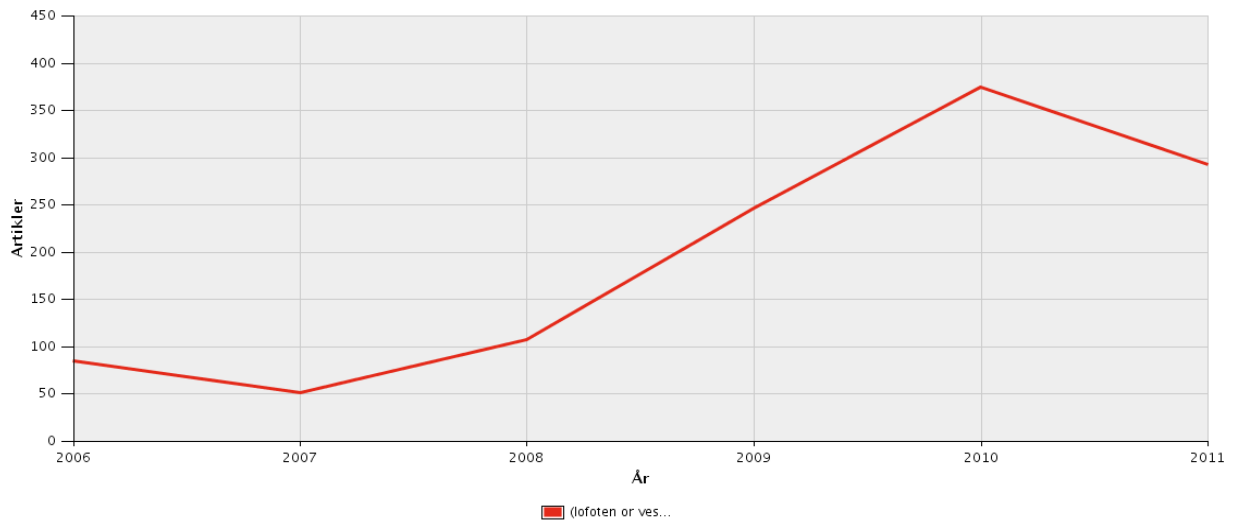
I diskursanalyse, som i en hver annen studie, er det nødvendig å avgrense det som skal studeres (Neumann, 2001:55). Jeg leste meg frem til såkalte *grensesettende begivenheter* (Neumann, 2001:57) som kunne fungere som et naturlig startpunkt for analysen. Utgivelsen av *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006) fremsto som en slik begivenhet og som et naturlig startsted for analysen. Jeg valgte å avslutte undersøkelsesperioden etter utgivelsen av *Den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011). Tidsserien starter 31. mars 2006, og avsluttes 31. mars 2011.

Avisartiklene er hentet fra Atekst (Retriever, 2011). Mediarkivet består av over 100 millioner søkbare artikler fra blant annet over 80 norske aviser og tidsskrifter. Atekst har en søkemotor som presist kan søke etter spesifikke ord og ordkombinasjoner ved hjelp av de boolske operatørene AND, OR, og ANDNOT. AND angir at begge eller alle søkeordene skal forekomme i artikkelen, mens OR angir at minst ett av ordene skal forekomme. ANDNOT angir at ordet til venstre side for operatørene skal forekomme men ikke ordet til høyre. Jeg har også benyttet meg av trunkeringstegnet * for å få ulike variasjoner av ordene. Etter mange ulike søk for å få en viss oversikt over artikkeluniverset som omhandlet petroleumsdebatten i Lofoten og Vesterålen i undersøkelsesperioden endte jeg opp med følgende søkestreng:

(lofoten or vesterålen or nordland**) AND (olje* or petro*) AND (kunnskap* or *utredning)

Jeg ønsket data som angikk Lofoten og Vesterålen og petroleumsvirksomhet. Fordi risikoforståelse er et sentralt element i studien så valgte jeg også å inkludere begrepene *kunnskap* og *utredning*, da inntrykket mitt av de første overordnede søkene i Atekst var at disse begrepene var sentrale i hvordan risiko ble debattert, noe også Miljø- og utviklingsministerens sitat i kapittel 1.1 indikerer. Det viste seg at det var hovedsakelig tre ulike måter å omtale området på, der noen omtaler det som Lofoten eller Vesterålen, mens andre bruker mer teknisk terminologi som for eksempel Nordland V, Nordland VI, m.v. For å fange opp tematikken ønsket jeg at søket skulle resultere i artikkeltreff hvor Lofoten og Vesterålen ble debattert i henhold til petroleumsvirksomhet. I tillegg problematiserer studien hvordan meninger konstrueres og konstitueres, og da spesielt risikoforståelsen. For å snevre

søket inn mot slike meningsdannelser tilførte jeg siste søkeord som angår kunnskap og utredninger, da dette belyser hvordan meninger om risiko kommer frem i datamaterialet.

Figur 2: Antall treff på søkestrengen i undersøkelsesperioden (Retriever)

Figur 2 illustrerer antall søketreff fordelt over undersøkelsesperioden. Grafen viser at etter at *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006) ble utgitt gikk antall søketreff opp, noe som kan indikere en slik *grensesettende begivenhet* (Neumann, 2001:57). Søket går ned i 2011 fra høyest antall treff i 2010, fordi bare de tre første månedene av 2011 er inkludert i undersøkelsesperioden. Grafen indikerer også at tematikken har blitt mer relevant gjennom undersøkelsesperioden, noe som gir forhåpninger om at representasjoner kan være etablert.

Søkekildene i Atekst er Nordlys, Dagens Næringsliv Morgen, Klassekampen og nettavisen Vesterålen Online. Jeg ønsket å få med en regional avis fra Nord-Norge og da fremsto Nordlys som et godt alternativ. Dagens Næringsliv Morgen ble valgt for å få dekkningen og vinklingen fra en riksdekkende avis med økonomisk tyngde. Klassekampen ble i likhet med Dagens Næringsliv valgt fordi den er riskdekkende, men også fordi jeg anser den for å være en kritisk avis og ikke nødvendigvis økonomisk rettet. Grunnen til at jeg også inkluderte nettavisen Vesterålen Online er fordi jeg ønsket fange opp hva en lokalavis skrev om temaet og om det ville være ulikheter i hvordan saken ble fremstilt i denne nettavisen sammenlignet med de øvrige avisene.

Tabell 1: Antall søketreff sortert etter kilde og årstall (Retriever)

Kilde	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Totalt
Nordlys	44	21	42	95	169	88	459
Vesterålen Online	33	22	54	75	118	94	396
Klassekampen	1	5	6	49	61	76	198
Dagens Næringsliv	7	3	5	27	26	34	102

Tabell 1 viser at søkeresultatet ble som ventet, nemlig at saken har blitt mer aktuell mot slutten av perioden. Vi ser spesielt at de riksdekkende avisene publiserer flere artikler om saken mot slutten av perioden. Dette kan indikere at saken har tilspisset seg og at representasjoner har blitt etablert. Hovedvekten av artiklene blir publisert av den regionale og lokale avisen. Dette virker naturlig da denne debatten i tillegg til å være av nasjonal interesse, også har en lokal særinteresse som kanskje ikke fanges opp i like stor grad av de riksdekkende avisene.

4 Avisdebatten og representasjonene

I dette kapitlet presenteres de representasjonene som jeg mener har etablert seg i undersøkelsesperioden. Representasjonene og diskursene ligger ikke ”klar til avdekking” i datamaterialet, men det er på bakgrunn av presentert teori og mine (subjektive) valg som gjør meg i stand til å trekke ut det som fremstår som typisk i debatten. Det er spesielt det som oppfattes som naturlig eller selvfølgelig, altså det som få setter spørsmålstegn ved, som er av forskningsmessig interesse i denne analysen. Mindre representasjoner eller atypiske utsagn vil ikke bli vektlagt. Jeg vil redegjøre for de ulike representasjonene på en slik måte at leseren forhåpentligvis blir i stand til å følge resonnementene mine og gjøre seg opp sin egen mening basert på det jeg legger frem. Sitatene er gjengitt ordrett fra kilden med de feil eller mangler som måtte forekomme i kilden. Dette kapitlet er ment å gi leseren en forståelse av hvilke virkelighetsoppfatninger som preger debatten, samt gi grunnlag for konstruksjonen av diskurser i neste kapittel. På bakgrunn av problemformuleringen vil jeg i denne delen belyse aspekter i debatten som angår eller påvirker risikoforståelsen til aktørene. Jeg har av hensyn til studiens omfang, og i tråd med et diskursanalytisk perspektiv, ikke tatt med alle mulige representasjoner som fremkommer i debatten, men har valgt ut de jeg mener har størst utbredelse og relevans. Det er således ikke mine meninger som serveres når jeg presenterer story line-aktige eller andre påstander som aktørene kommer med i representasjonene.

4.1 Oljeeventyr og supervekst i nord

Representasjonen jeg har gitt navnet ”Oljeeventyr og supervekst i nord” fremstår tydelig gjennom hele undersøkelsesperioden. I følge denne posisjonen er Nord-Norge i forfall og eneste mulighet for å la landsdelen ”skinne” igjen er en offensiv satsning på petroleum i Lofoten og Vesterålen. ”Nå gjelder det at Nord-Norge samler sine krefter og står på for å få utløst oljemilliarder til en historisk oppgradering av landsdelen” (Knut G. Hesten, Senterpartiet, i Nordlys 19.5.2009). Andre uttrykker seg i litt andre ordlag men med samme budskap: ”Dersom kysten av Nord-Norge skal overleve, er vi nødt til å få i gang noen store prosjekter som for eksempel olje og gass. Det holder ikke som SV hevder at vi skal overleve på sykkelturisme! (Frode Nilsen, prosjektdirektør Leonhard Nilsen & Sønner AS, i Nordlys 12.6.2010).

Intertekstuel (Fairclough, 1992) refererer aktørene stadig til utredningen *Samfunnsøkonomisk analyse av eventuell utvidet petroleumsvirksomhet i Barentshavet – Lofoten* (Ibenholt et al., 2010), som er utført av Vista Analyse AS på oppdrag fra Miljøverndepartementet.

Utredningens mandat legger til grunn Oljedirektoratets anslag for petroleumsressurser i området, samtidig som utredningen skal sammenligne vekstmulighetene med et 0-alternativ hvor dagens forvaltning videreføres (Smit & Sæther, 2010). Mandatet deler oppfatningen om at det ligger betydelige ressurser i havområdet, og således re-representeres oppfatningen om et kommende oljeeventyr i Nord Norge i utredningen.

4.2 Norsk petroleumsvirksomhet i Nord-Norge er ikke en miljøtrussel

Norge som ”best i klassen” på offshoreteknologi er beskrevet ved tidligere anledninger av blant andre Jensen (2007, 2010) og Jensen og Hønneland (2011). Denne representasjonen forekommer ofte i datamaterialet og har bred resepsjon. Bæerne trekker på Norges identitet som miljønasjon når norsk petroleumsvirksomhet skal sammenlignes med andre nasjoners mindre miljøvennlige alternativer. Resonnementet impliserer at ved å tenke globalt angående klimautfordringer kan vi [Norge], i stedet for å fase ut norsk olje og gass, heller fase ut andre mer miljøforurensende energikilder som for eksempel kull eller kjernekraft (Lindseth, 2006). ”Hvorfor ikke heller sammenlikne med 45 års gjennom boring av norsk sokkel i stedet for å hente eksempler fra andre verdensdeler hvor en tydeligvis ikke er så nøye med sikkerhet og miljø som i Norge?” (Nordlys 30.6.2010). Etterspørsel etter energi virker å være tatt for gitt av aktørene. Spørsmålet om Norge eller en mindre miljøbevisst nasjon skal levere energi til markedet i fremtiden synes derimot å være sentralt. ”Europa vil fremover trenge enda mer gass, og det kan Norge skaffe. Alternativet er mer bruk av sterkt forurensende kullkraft, eller til og med gjenåpning av stengte kjernekraftverk” (Terje Olav Hansen, daglig leder ved Norlense, i Klassekampen 27.2.2009).

Lav sannsynlighet for betydelige oljeutslipp på norsk sokkel generelt, og spesielt i området Lofoten og Vesterålen blir ofte trukket frem i debatten. Oppfatninger fra oljemotstandere om at Lofoten og Vesterålen kan stå overfor en katastrofe ved et eventuelt oljeutslipp blir møtt med sannsynlighetene for at dette skal skje, samt at erfaringer fra andre deler av verden ikke nødvendigvis kan overføres direkte til norsk sokkel. Dette fordi vi [Norge] har verdens beste teknologi og verdens strengeste miljøkrav til petroleumsvirksomhet her i landet.

Jeg mener det svartmales uten at folk tar inn over seg den teknologien vi har i dag. For eksempel er muligheten for blow-out eliminert gjennom teknikker som for lengst er tatt i bruk. I dag vet vi hva vi stikker boret i før vi borer, og vi har ventiler og sikkerhetsbarrierer man ikke hadde før (Barry Schønningsen, geolog i oljebransjen, i Vesterålen Online 4.4.2006)

Dette argumentet forekom hyppigere desto lengre ut i undersøkelsesperioden jeg kom. Bærerne av representasjonen refererer til de 40 årene Norge har som verdensledende oljenasjon uten oljeutslipp med konsekvenser for miljø. Denne oppfatningen virker å være tatt for gitt da det svært sjelden henvises til konkrete data som kan underbygge oppfatningen. Potensielle konsekvenser av et stort oljeutslipp i kystsonen oppfattes som et hypotetisk scenario, men satt opp mot de lave sannsynlighetene blir de fremstilt som utenkelige og urealistiske. ”Vi bagatelliserer ikke fare for utslipp, men vi er nødt til å ta med sannsynligheten for større uhell når vi diskuterer konsekvensene. I noen av scenariene kan det være snakk om at sannsynligheten for at det skjer er en gang i løpet av 100.000 år” (Øystein Aspholm, seksjonsleder og biolog i Det Norske Veritas, i Nordlys 23.4.2010). Bærerne av denne representasjonen refererer ofte til dokumentasjon når sannsynlighetsaspektet skal underbygges og konsekvensaspektet skal tilbakevises. Den beste teknologiske kompetansen og et strengt norsk miljøregime gjør at de verst tenkelige konsekvensene, som petroleumsmotstanderne ofte tar til ordet for, ikke vil kunne inntreffe. ”De faglige rapportene som er lagt frem i dag, slår bein under de utallige skremmebildene som er forsøkt skapt av olje- og gassvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen” (Gro Brækken, administrerende direktør i Oljeindustriens landsforening (OLF), i Klassekampen 16.4.2010).

Flere sentrale aktører, derav Oljeindustriens landsforening (OLF) og Lo-Ve Petro, som taler for petroleumsvirksomhet har tatt ulike utredninger til inntekt for sitt standpunkt, deriblant Det Norske Veritas (DNV) utredning *Environmental Risk Assessment of Exploration Drilling in Nordland VI* (Aspholm, Jensen, & Kelley, 2010). Utredningens mandat (Aspholm, et al., 2010:11) reflekterer en del av de samme oppfatningene som bærerne av representasjonen. Behovet for en realistisk tilnærning til risiko presiseres i utredningsmandatet. Teknologitutviklingen i Norge har, i følge disse aktørene, medført at erfaringer fra andre nasjoner ikke direkte kan overføres til norsk sokkel.

OLF og andre bærere av denne representasjonen fokuserer på andre mer miljøforurensende faktorer, som for eksempel forurensning fra sjøtransport. ”Nå er det et lite sannsynlig

scenario. Erfaringene viser at transport av olje langs kysten er langt mer risikofylt enn oljeutvinning i seg selv” (Lisbeth Berg-Hansen, Fiskeriminister, i Nordlys 14.3.2011). Etablering av petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen oppfattes som en forsterking av beredskapen mot den reelle trusselen som fremmes av skipstrafikk langs kysten vår. Denne trafikken vil uavhengig av petroleumsselskapenes nærvær i området være en trussel, og beredskapen i dag er ikke god nok. Ved etablering av petroleumsvirksomhet i området får Norge i ”pose og sekk” ved at risikoen reduseres, samt at de samfunnsmessige gevinstene i økt sysselsetting og videreføring av velferdsstaten styrkes. ”Statoil har gitt uttrykk for at de ønsker å bygge opp en miljøbase i Lofoten og Vesterålen. Denne basen vil være et viktig bidrag til beredskapen i forhold til det som sannsynligvis er den største utfordringen for potensiell forurensning; nemlig skipstrafikken som allerede i dag seiler forbi” (Nordlys 20.11.2010). Samme oppfatningen finner jeg også i OLFs høringsuttalelse tilknyttet *Det Faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (Quillfeldt, et al., 2010).

OLF viser til at sjøtransporten bidrar mer til den totale miljørisikoen enn petroleumsvirksomheten i forvaltningsområdet. Fremtidig petroleumsvirksomhet vil gi betydelig økt kapasitet i området når det gjelder oljevernberedskap, og dette vil komme sjøtransporten til gode. I en vurdering av ulike tiltak i forhold miljørisikoen fra skipstrafikken utført av Det Norske Veritas for Olje- og energidepartementet i 2003 ble det konkludert med at etablering av en petroleumsindustri i nord som brakte med seg tilsvarende oljevernressurser som i sør, ville redusere den samlede miljørisikoen fra akutte oljeutslipp fra både skip og petroleumsutvinning (OLF, 2010:6).

4.3 Petroleumsvirksomhet og fiskeri i sameksistens

For tilhengerne av petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen oppfattes ikke petroleum og fiskeri som motstridende interesser. I følge denne representasjonen kan Fiskeri og oljevirksomhet eksistere side om side slik de har gjort i 40 år i Nordsjøen. I følge aktørene har forskningen fremdeles ikke konstatert skader på fiskebestander på grunn av oljeforurensning eller seismikkskyting. I undersøkelsesperioden har bærerne gått fra å fokusere på seismikk for deretter å vende argumentasjonen mot potensiell petroleumsvirksomhet. ”Det finnes ingen forskningsresultater eller annen dokumentasjon på at seismisk aktivitet er skadelig for levende liv i sjøen. Om man ser på Nordsjøen som er «sønderskutt» av seismikk, så lever den i beste velgående” (Svein P. Torrissen, fiskerikunnig på Stad Angler, i Nordlys 20.6.2007)

Det trekkes også på Norge som et foregangsland når det kommer til å kombinere petroleumsinteresser med hensyn til fiskeriene. Bærerne er ikke utelukkende aktører fra petroleumsindustrien, men består også av tunge aktører innen næringslivet, som for eksempel Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Ingen av aktørene rokker ved oppfatningen om at Norge er en stolt fiskerinasjon med lange tradisjoner, men det må være ønskelig å kombinere disse næringene. Valget står ikke mellom fiskeri eller petroleum. Derimot har disse næringene eksistert side om side uten problemer i over 40 år. ”Dette blir svært forenklet, enten en er for eller i mot de muligheter som petroleumsnæringen gir. Her kan en nemlig si ja takk begge deler, det har 40 års erfaring vist oss” (Øyvind Silåmo, LO representant, i Vesterålen Online 5.6.2008). Eventuelle konsekvenser som miljøforkjempere har tatt ordet for blir nedtonet ved at bærerne ønsker realisme i debatten hvor de ser kombinasjonen av norsk miljøforankret petroleumsvirksomhet og fiskerier som en suksess. Risikoforståelsen til aktørene bærer preg av en positivistisk tilnærming da ”tallenes tale” sier at fiskerinæringen ikke vil lide som følge av petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen.

4.4 Vi vil ikke vernes!

Hvis petroleumseventyret skal bli en realitet må også prosessen raskt i gang, fordi det er *nå* etterspørselen etter fossilt brensel regnes å være størst i følge denne posisjonen. I fremtiden blir fossilt brensel erstattet med fornybare energikilder, og da vil de fossile ressursene på norsk sokkel være verdiløse for fremtidens generasjoner. Denne representasjonen er ikke bare en oppfatning om at verning av Lofoten og Vesterålen ikke er den beste løsningen, men også et nærmest desperat uttrykk for at landsdelen vil forvitte hvis ikke oljeveksten snur den negative trenden. ”Vedtak om varig vern og petroleumsfrie soner, vil være et overgrep mot folk i landsdelen” (Leif Sande, leder i Industri og Energi, i Dagens Næringsliv 19.9.2009). Representasjonen forekommer ofte og har vært synlig i hele tidsperioden, noe jeg anser for å være et tegn på at den har blitt etablert som sannhet. ”Vi kan ikke sitte og se på at hele næringsutviklingen her oppe går føyken bare fordi noen få er opptatt av å verne” (Pia Svendsgård, fylkesrådsleder Troms, i Vesterålen Online 14.4.2010).

I undersøkelsesperioden ble det gjennomført spørreundersøkelser fra både OLF og Lo-Ve Petro som skulle avdekke om det nordnorske folk var *for* eller *i mot* petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. I starten var resultatet at de fleste var i mot oljeboring, men etter hvert

ble denne trenden snudd og oljeforkjemperne har utnyttet disse undersøkelsene til å bekrefte at varig vern av området ikke er løsningen. Begrepet ”demokratisk rettighet” ble etter hvert brukt i sammenheng med landsdelens ønske om videre næringsutvikling. ”Nå er det på tide at Høyre og Ap er seg sitt ansvar bevisst og nekter Venstre og SV vetorett. Det er ikke demokratisk. Demokrati er at folket får viljen sin. Og folkets vilje i dette spørsmålet er forsiktig leteboring” (Hans Kr. Amundsen, tidligere sjefsredaktør i Nordlys, i Nordlys 3.12.2008). Oppfatningen om at den nordnorske befolkningen ønsker petroleum blir også re-representert av motstandere som mener at undersøkelsene er designet for å villedde folk. Med dette menes det at i debatten om hvorvidt myndighetene skulle gå i gang med en konsekvensutredning, ble det gjennomført flere undersøkelser hvor man stilte spørsmålet ”ønsker du mer kunnskap (...)?” Motstanderne repliserte dermed at selvfølgelig ønsket folk mer kunnskap, men at problemet var at den vanlige borger ikke visste hva en konsekvensutredning egentlig innebar.

Eriksen viser til en spørreundersøkelse hvor et flertall sa at de ønsket å konsekvensutrede oljespørsmålet. I petroleumsløven står det at en såkalt konsekvensutredning skal skje i områder hvor man planlegger oljeboring, og det vil derfor være det første steget i en juridisk åpningsprosess for oljeboring. Dette sto det imidlertid ikke noe om i spørreundersøkelsen som var bestilt av Oljeindustriens landsforening (Leder i Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja Gaute Wahl i Vesterålen Online 14.4.2010)

Representasjonen underbygger de positive konsekvensene en petroleumsvirksomhet kan medføre. Dette blir brukt for å sette de eventuelle negative konsekvensene i et kost-nytte perspektiv hvor risikoen totalt sett fremstilles som akseptabel på grunn av at alternativet har mer omfattende negative samfunnsmessige konsekvenser. Det henvises ofte til samfunnsøkonomiske analyser, deriblant utredningen *Samfunnsøkonomisk analyse av eventuell utvidet petroleumsvirksomhet i Barentshavet – Lofoten* (Ibenholt, et al., 2010). Utredningen re-representerer dermed oppfatningen om fordelene med petroleumsvirksomhet.

4.5 Konsekvensutredning (KU) er kunnskapsinnhenting

Tidlig i undersøkelsesperioden var ikke denne representasjonen etablert, da det var mer fokus på debatten omkring seismikkskyting og effektene av dette. Etter hvert som det ble stilt spørsmålstegn ved regjeringens midlertidige vern av Lofoten og Vesterålen i *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006), på grunn av økt

seismikkskyting, ble det debattert hvorvidt dette var en nøytral kunnskapsinnhenting eller en del av en konsekvensutredning. Det etablerte seg deretter en oppfatning hos tilhengerne om at konsekvensutredning var uforpliktende kunnskapsinnhenting. Det ble blant annet argumentert med at kunnskap om havområdene var noe alle var tjent med. Representasjonen kom som et motsvar til motstanderne som mener at konsekvensutredning er ensbetydende med åpning for petroleumsvirksomhet.

En konsekvensutredning etter petroleumsløven vil gi nødvendig kunnskap om effekter på samfunnet i helhet, på den enkelte næring i det aktuelle området, og i tillegg sikre lokal og regional medvirkning. Med bakgrunn i dette er vi tydelig på at det må iverksettes en konsekvensutredning etter petroleumsløven av områdene Nordland VI, VII og Troms II (felles uttalelse, Nettverk NORD, i Vesterålen Online 28.4.2010)

I datamaterialet fremsto denne diskusjonen over lengre perioder hvor både petroleumsforkjempere og motstandere svarer hverandre gjennom avisinnlegg. I mange artikler redegjør motstanderne for hva oljeforkjemperne mener, for deretter å argumentere mot deres oppfatning. På den måten bekreftes også oljeforkjempernes representasjon. ”Sandra N. Borch og Jonas B. Johnsen fra Senterungdommen i Troms kan gjenta til det kjedsommelige at de kun ønsker mer kunnskap, men formålet med en konsekvensutredning endrer seg ikke (Vågard Erdahl Nyaas, fagmedarbeider i Natur og Ungdom, i Nordlys 2.12.2010). Også argumentet med ”demokratisk rett” blir brukt i denne representasjonen. Logikken blir nærmest at ”demokratiet ønsker en konsekvensutredning”. ”Jeg synes det er alvorlig hvis to partier som Senterpartiet og Sosialistisk venstreparti kan blokkere for det jeg vil kalle en demokratisk rett. Når vi ser at et så stort flertall ønsker konsekvensutredning så er det uholdbart” (Hugo Bjørnstad, energipolitisk talsmann for Lofotrådet, i Vesterålen Online 28.12.2010).

4.6 Fremtiden er fornybar

Miljøforkjempere fokuserer ofte på økte klimagassutslipp globalt og da spesielt Norges rolle som ansvarlig aktør for en miljøvennlig fremtid. De trekker på en generell miljødiskurs hvor man må tenke nytt, og ikke tilføre mer miljøforurensende industri (Bratland, 2008). Norge som ansvarlig og bevisst miljønasjon har vært en del av det norske selvbildet innen miljøforvaltning i nordområdene (Leira & Borchgrevink, 2007), og dette selvbildet mener jeg også gjenspeiles i denne representasjonen. Selv om også petroleumsforkjemperne trekker på

samme identitet ved å ”tenke globalt og handle lokalt”, så mener miljøforkjemperne at Norge både har tilstrekkelige ressurser og kunnskap til å gå foran og lede an mot en mer miljøvennlig fremtid. At miljøforkjemperne mener at Norge kan og bør lede ved eksempel ved nettopp å avstå fra bore mener jeg er sammenfallende med beskrivelsene av miljøargumentene i petroleumsdebatten i Barentshavet (Jensen, 2007).

Vil vi ta et steg inn i fremtida og vise verden at vi satser på ren natur, ren mat og et bærekraftig klima, eller tar vi på oss skylappene? Verken naturen eller vi som er avhengig av den har råd til å fortsette som før. Oljen som ligger i de mest sårbare havområdene i Norge må få ligge i fred. Det er kommet tunge faglige rapporter som viser hvordan en oljeulykke utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja kan gi omfattende skader på store deler av den nordnorske kysten. Samtidig presenteres dystre klima spådommer for kloden om vi ikke holder mer olje og gass i bakken (Lars Haltbrekken, leder i Norges Naturvernforbund, og Per Flatberg, tidligere informasjonsleder i Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget, i Nordlys 14.1.2011)

Det faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet - Lofoten (Quillfeldt, et al., 2010) blir ofte referert til når miljøforkjemperne argumenterer for konsekvensaspektet. Slik re-representeres også oppfatningen om konsekvenspotensialet for petroleumsvirksomhet i området. I tillegg til at Norge bør gjøre endringer i miljøforvaltningen ved å fase ut fossile energikilder, finnes det også gode økonomiske gevinster i dette. Varig vern av Lofoten og Vesterålen blir fremstilt som en ”ny æra” i norsk historie der ressursene kan utnyttes på en bærekraftig måte, samtidig som økonomisk vekst sikres i lang tid fremover. Petroleumsvirksomhet vil også medføre vekst, men fremstilles som en kortsiktig løsning i denne representasjonen.

Som et naturlig argument i denne representasjonen er det å fokusere på hvor verdifullt Lofoten og Vesterålen er, både for Norge som fiskerinasjon, men også med tanke på den globale klimaproblematikken. Området fremstilles som løsningen på en del av klimautfordringene tilknyttet klimagassutslipp, men også som løsning på verdens matmangel. Metaforen ”man kan ikke spise olje” forekommer med jevne mellomrom i undersøkelsesperioden. Miljøforkjemperne besitter en risikoforståelse tilknyttet de fornybare ressursene som noe man ikke gambler med, og de fokuserer ikke på de påståtte lave sannsynligheter for oljeutslipp som petroleumsforkjemperne argumenterer med, men heller at det *er* en sannsynlighet og at de omfattende konsekvensene *kan* bli et faktum. Tankegangen impliserer en *føre-var* tilnærming hvor eventuell usikkerhet om miljørisiko skal komme

naturen til gode. Miljøforkjemperne bruker også ulykken i Mexicogolfen som eksempel på hvilket scenario man kan risikere å erfare i Lofoten og Vesterålen. Sitatet under mener jeg illustrerer hvordan miljøforkjemperne forstår risiko tilknyttet aktiviteten og hvordan de bruker ulykken i Mexicogolfen som eksempel.

Jeg var selv i USA og besøkte operasjonssentrene for ulykken i Mexicogulfen, der jeg så hvor enorme dimensjoner aksjonen hadde. Jeg sitter igjen med inntrykkene av hvordan en slik katastrofe rammer både mennesker, miljø og næringer, og spørsmålet om vi kunne mobilisert noe slikt hvis det skulle skje en tilsvarende oljeulykke her hjemme (Erik Solheim, miljø- og utviklingsminister, i Dagens Næringsliv 30.11.2010)

Hvorvidt Norge er villig til å ta risikoen for en kortsiktig gevinst fremstår som sentralt. Aktørene Natur og Ungdom og Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja forsterker denne oppfatningen ved å trekke frem Lofoten og Vesterålen, ikke bare i nasjonal målestokk, men i global sammenheng, som et særdeles miljøfølsomt område. Representasjonen trekker mye på forskningsmiljøer for å underbygge sine meninger. ”Et oljeutslipp i hos oss i nord vil gi større miljøskader enn et utslipp i sør. I verste fall kan hele økosystemet rammes. Dette viser en rapport fra Direktoratet for naturforvaltning” (Wenche Cumming, styremedlem i Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja og partimedlem i Troms SV, i Nordlys 5.3.2010). Slik det fremstår i datamaterialet refereres det til utredningene for å underbygge konsekvenspotensialet, for deretter å gjøre dette til en verdidebatt om hvorvidt myndighetene er villig til å risikere en miljøkatastrofe til fordel for de kortsiktige samfunnsmessige gevinstene petroleumsvirksomhet vil medføre.

4.7 Olje eller fisk

Representasjonen som jeg har valgt å kalle ”Olje eller fisk” bæres hovedsakelig av fiskerirepresentanter. Denne fremstår som motpolen til representasjonen jeg kaller for ”Petroleumsvirksomhet og fiskeri i sameksistens”. Bærerne refererer, i likhet med bærerne av ”Petroleumsvirksomhet og fiskeri i sameksistens”, til historikken med 40 års erfaring med petroleumsvirksomhet i Nordsjøen. Forskjellen er at i denne representasjonen så bekrefter alle data og erfaringer at fiskeriene har blitt systematisk undertrykt av petroleumsnæringen og at fiskerinæringen blir skviset ut av den offensive satsingen på ikke-fornybare ressurser. Representasjonen har bred oppslutning innen fiskerinæringen og settes svært sjelden spørsmålsteget ved. Selv om det trekkes mye veksler på ”fremtiden er fornybar” så anser jeg

dette for å være en egen representasjon med stor oppslutning innen fiskeriene der aktørene overhodet ikke ser muligheten til å forene fiskeri- og petroleumsinteresser i dette svært spesielle gyteområdet for torsken.

Drømmen om sameksistens ble i sommer knust av de seismiske undersøkelsene. Begrepet bærer i seg at fiskere og oljeindustri kan sammen være på feltene og være bestevenner. Sannheten er at de seismiske undersøkelsene for alvor viste store arealkonflikter, og det allerede før oljeboringa har startet (Stian Skaalbones, Sosialistisk Ungdom, i Nordlys 2.2.2009)

De mest sentrale aktørene er ulike fiskarlag, både lokale og perifere, som for eksempel Andøy Fiskarlag, Øksnes Fiskarlag, Norland Fylkes Fiskarlag. Nær sagt alle utsagnene bærer preg av frustrasjon og bitterhet fordi de blir sittende med ”svarteper” og petroleumsnæringen får førsterett på områdene. ”Jeg tror folk er forbannet, slik vi blir overkjørt. Skulle tro de ikke vet hva som foregår. Men de gjør det. Oljedirektoratet har full oversikt over hva vi lever av og hva vi fisker. Jeg tror det bare er for å prøve seg, og skvise oss ut” (Jan Roger Morsund, yrkesfisker, i Klassekampen 2.7.2009). Lofoten og Vesterålen virker å ha en spesiell betydning for fiskerinæringen, noe jeg også finner støtte i artikkelen *Olje og gass i nord* (Buck & Kristoffersen, 2011). Det fremstår som at det er slutten for fiskeriene hvis også Lofoten og Vesterålen skal bli ”offer” for petroleumsnæringen. Det er ikke bare fiskere lokalt som engasjerer seg, men derimot så mobiliseres det nasjonalt, der alt fra fiskere i Nordsjøen til fiskere i Barentshavet støtter opp om synspunktene. Petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen virker å true selve identiteten til fiskerinæringen, da representasjonen har slik bred oppslutning fra fiskere som ikke har lokal tilknytning til fiskefeltene.

Vi har levert en tykk bunke papirdokumentasjon på flere kilo med oversikt over en lang rekke konflikter mellom fiskeri og olje til statsminister Jens Stoltenberg. Dette er videresendt til olje- og energidepartementet samt fiskeri- og kystdepartementet, og likevel presterer han å si at det er en lykkelig sameksistens (Nils Myklebust, yrkesfisker i Sogn og Fjordane, i Dagens Næringsliv 5.1.2011)

Risikoforståelsen er lik den som opptrer i representasjonen jeg kaller ”Fremtiden er fornybar”. Oppfatningen er at hele gyteområdet kan gå tapt ved et oljeutslipp og derav også hele næringsgrunnlaget til fiskeriene. Dette vitner om en *føre-var* tankegang med tanke på hvordan aktørene fokuserer på konsekvensene og mangel på gode nok data om skadevirkningene. ”Oljeboring medfører stor risiko. Vi utsetter både natur og eksisterende næringer som fiskeri og turisme for stor fare hvis vi slipper til oljeindustrien. Sameksistens mellom fiskerinæring

og oljeindustri er ikke mulig på den smale sokkelen!” (Sosialistisk Venstre, i Vesterålen Online 1.3.2011)

4.8 Konsekvensutredning innebærer petroleumsvirksomhet

Konsekvensutredning er ikke synonymt med kunnskap i denne representasjonen. Her koples konsekvensutredning med petroleumslovens § 3-1 og som en offisiell start på en åpningsprosess av Lofoten og Vesterålen. Representasjonen har bred oppslutning i hele undersøkelsesperioden og inkluderer flesteparten av miljøforkjemperne og aktører fra fiskerinæringen. Jeg kunne følge lange serier med konfrontasjoner i media hvor motstanderne går ut for å overbevise folket om at en konsekvensutredning er alt annet enn hva oljenæringen sier den er. Petroleumsforkjempernes argument om at den nordnorske befolkning ønsket en konsekvensutredning på bakgrunn av gjennomførte spørreundersøkelser, blir også forsøkt tilbakebevist med at spørreundersøkelsene var formulert tvetydig og folket ikke visste hva de svarte ja på. Denne representasjonen og ”konsekvensutredning er kunnskapsinnhenting” virker å dele en felles oppfatning – folket ønsker kunnskap. Jeg anser denne representasjonen for å være etablert bredt hos miljøforkjemperne og aktører fra fiskerinæringen da argumentasjonen fremstilles helt likt av ulike bærere over relativt lang tid. ”La det være helt klart: Ei konsekvensutredning er en betydelig del av en åpningsprosess for oljeutvinning. Vi i Folkeaksjonen må kjempe mot ei slik utredning med alt det vi har av krefter” (Gaute Wahl, leder av Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, i Vesterålen Online 31.10.2009).

Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja er en sentral aktør i denne representasjonen, men også fiskerinæringen deler oppfatningen om at tapt kamp mot konsekvensutredning, betyr tapt kamp mot petroleumsindustrien. Miljøforkjemperne og fiskerinæringen viser til historikk på norsk sokkel hvor alle feltene som har blitt konsekvensutredet også har blitt åpnet for petroleumsvirksomhet. Dette er det bred enighet om. ”Selv om ja-siden forsøker å få konsekvensutredningen til å fremstå som en del av kunnskapsinnhenting, er realiteten at et ja til konsekvensutredning, er starten på ei åpning (Nordlys 18.1.2010).

En slik representasjon impliserer at selve *begrepet* konsekvensutredning er trusselen, ikke nødvendigvis hva som gjøres av undersøkelser. Målet er altså at regjeringen ikke skal gå i

gang med noe som kalles konsekvensutredning i henhold til Petroleumsloven § 3-1. Så lenge denne formelle prosessen ikke er i gang så har bærerne lyktes. Miljøforkjemperne har i løpet av undersøkelsesperioden endret hvordan representasjonen fremstår, ved at kunnskap også kan innhentes ved boring. Spesielt er det Natur og Ungdom og Petroleumsfritt Lofoten, Vesterålen og Senja som er sentrale aktører, mens det politisk er Sosialistisk Venstre og Senterpartiet som er de mest aktive aktørene. Hvordan boring ble en del av representasjonen mener jeg blir godt illustrert i sitatet under.

SV avviser at partiet har gått på et kompromiss når det gjelder konsekvensutredning av Nordland 6 og 7, samt Troms 2. Partiet sier i stedet ja til å «bore» etter mer kunnskap om disse havområdene. Energi og miljøpolitisk talsmann Snorre Valen var raskt ute med å hevde at å hente inn kunnskap om havområdene, er noe ganske annet enn en konsekvensutredning (Nordlys 25.1.2011)

4.9 Oppsummert

I dette kapitlet har jeg redegjort for de representasjonene som fremkommer tydeligst i mitt datamateriale. De ulike representasjonene ytrer ulike meninger om hva som bør fokuseres på i prosessen frem mot en endelig avgjørelse om det blir petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen eller om området blir vernet. På bakgrunn av problemstillingen ser jeg at det utkrystalliserer seg to svært ulike risikoforståelser tilknyttet aktiviteten. Det vurderes slik at innad i representasjonene så hersker det en enighet om at hvis regjeringen legger deres risikoforståelse til grunn i vurderingen så ”vinner” deres sak. Denne trenden deles på begge sider av saken, både av petroleumsforkjempere og petroleumsmotstandere. Det virker som at noen oppfatninger i debatten deles av både petroleumsforkjemperne og motstanderne. De mest fremtredende er oppfatningene om at Nord-Norge trenger vekst, at miljøhensynet må være sentralt, og at Norge har en ulik kompetanse innen offshoreteknologi. Disse oppfatningene virker ikke å bli debattert. Derimot er det stor kontrast mellom petroleumsforkjemperne og motstanderne om hvordan disse hensynene best mulig kan ivaretas. Utredningene som det mest trekkes på inngår i debatten som forståelsesgrunnlag og bidrar til re-representasjon av aktørenes virkelighetsforståelse. De samme utredningene refereres til i motstridende representasjoner, noe som indikerer at utredningenes innhold er forhandlbart. Representasjonene som i kapitlet er redegjort for danner grunnlaget for konstruksjonen av diskursene i neste kapittel.

5 To diskurser utledet

I dette kapitlet starter jeg med å konstruere diskurser. Deretter diskuterer jeg hvilke virkelighetsoppfatninger som er etablert i diskursene. Dette vil også innebære å vise hvordan diskursene opprettholdes og avgrenses fra andre diskurser. Her vil jeg konstruere og analysere presentert empiri fra forrige kapittel på bakgrunn av den analytiske strategien som ble presentert i kapittel 2. På bakgrunn representasjonene fra forrige kapittel utkrystalliserer det seg hovedsakelig to svært ulike risikoforståelser i undersøkelsesperioden som jeg mener best kan illustreres gjennom to diskurser. I kapittel 2.1.3 introduserte jeg begrepet *diskursorden*. Jeg mener å kunne utlede to diskurser som kjemper i denne diskursordenen. Representasjonene impliserer alle begrepet *risiko*, fordi jeg mener de sier noe om hvordan aktørene i debatten oppfatter risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. Det er på bakgrunn av disse ulike representasjonene jeg konstruerer en diskursorden bestående av to diskurser.

5.1 En diskurs om vekst med vern

Denne diskursen har flere likhetstrekk med en mer generell miljødiskurs hvor begrepene *bærekraftig utvikling* og *føre-var prinsipp* er sentrale bestanddeler. ”Vekst med vern-diskursen” fremstår i mitt datamateriale som en ny diskursiv blanding fordi den virker å inneholde elementer fra både en mer generell miljødiskurs hvor *vern* står sentralt og en fiskeridiskurs hvor *vekst* står sentralt. Hovedbudskapet fremstår som at Norge ikke bør igangsette petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen fordi det er et spesielt sårbart område som er verdifullt for fiskeriene, samt at konsekvensene tilknyttet forurensning blir katastrofale – ikke bare for Norge, men også globalt.

5.1.1 Diskursens story lines

Når bærerene i ”vekst med vern-diskursen” skal forstå eller gi mening til dette komplekse saksfeltet mener jeg at jeg kan trekke ut noen story lines (se kapittel 2.1.1) som bærerene benytter seg av når kampen om Lofoten og Vesterålen skal vinnes.

- ”Vern av Lofoten og Vesterålen bidrar til reduserte klimagassutslipp globalt”
- ”Forvaltningen av naturressursene må baseres på prinsippene om *bærekraftig utvikling* og *føre-var* for å sikre langsiktig vekst i Nord-Norge”

- ”Risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen er for høy tatt i betraktning de omfattende konsekvensene av et oljeutslipp”
- ”Med petroleumsindustriens høye teknologiske kompetanse og norsk miljøbevissthet har myndighetene en unik mulighet til å overføre kompetansen til å satse fornybart og starte utfasingen av fossile energikilder”
- ”Konsekvensutredning betyr formell igangsetting av petroleumsvirksomhet. Derfor må kunnskap om havområdene innhentes av uavhengige forskningsinstitusjoner og ikke i form av operatørselskapenes konsekvensutredning”

5.1.2 En nærmere redegjørelse for innholdet i ”vekst med vern-diskursen”

Normalt er fiskerinæringen en vekstnæring som høster av fornybare ressurser, og vil dermed ikke være tjent med å verne havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen fra all aktivitet (Skorstad, 2005). Begrepet *vern* i ”vekst med vern-diskursen” fremstår altså først og fremst som et spørsmål om *hvem* som skal få høste av ressursene. Ved at begrepet *vern* tilsynelatende fylles med meningen ”vern mot petroleum” av petroleumsmotstanderne i denne debatten, kan denne diskursen samle to til dels motstridende interesser. Den samme tendensen mener jeg å finne i begrepene *bærekraftig utvikling* og *føre-var*. De er ilagt en bred og vag betydning slik at flest mulig aktører kan definere seg innad diskursen og stå samlet mot den eksterne trusselen som petroleumsindustrien representerer. Dette finner jeg også støtte i hos Lindseth (2002) som beskriver at i tillegg til at begrepet *bærekraftig utvikling* ber om en radikal sosial forandring, så pågår det også en kontinuerlig definisjonskamp om hva som er den riktige oppfatningen av begrepet – en kamp i kampen så å si. Konsekvensene tilknyttet petroleumsvirksomhet, og da spesielt med tanke på det sårbare miljøet, men også med tanke på den potensielt skadelidende fiskerinæringen, ble ofte vektlagt når argumenter *for* petroleumsvirksomhet skulle tilbakevises. Sannsynlighetene for slike skrekksenarioer hvor fiskerinæringen ligger brakk og miljøet har fått uopprettelig skade ser ut til å ha lite relevans i denne diskursen. I henhold til prinsippene om *bærekraftig utvikling* og *føre-var*, så fremstår aktørene i diskursen som relativt homogene i tanken om å ”tenke globalt og handle lokalt”. Den radikale forandringen som Lindseth (2002) beskriver mener jeg fremstår tydelig ved at Norge kan få i ”pose og sekk”. Et vern av Lofoten og Vesterålen vil innebære en sikring av den viktigste og mest tradisjonsrike næringen vi [Norge] har, samtidig som vi også går foran som eksempel for resten av verden i overgangen fra fossilt til fornybart i følge denne diskursen.

For at diskursens budskap om å lede ved eksempel i prosessen mot fornybar energi så er det visse premisser eller forestillinger som bærer av diskursen trekker på. Det som kanskje fremkommer tydeligst i datamaterialet mitt er forestillingen om at den høye kompetansen innen petroleumssektoren kan overføres til utvikling av fornybar energi. Det er ikke i et diskursanalytisk perspektiv interessant å undersøke hvorvidt dette er gjennomførbart i praksis slik målbærer av denne diskursen mener. Derimot er det oppfatningen om at det er slik som er av analytisk interesse. Mye av det samme finner jeg i konsekvenstankegangen hvor aktørene nærmest utelukkende fokuserer på de verst tenkelige konsekvensene. Det virker som om det eksisterer én type konsekvens, og den er katastrofal i så måte. I debatten ble begrepet *konsekvensutredning* mye debattert i forbindelse med kunnskap. Forestillingen om at konsekvensutredning er første steget mot petroleumsvirksomhet mener jeg fremstår som et viktig premiss for å kjempe mot konsekvensutredning.

5.1.3 Diskursens dynamikk – opprettholdelse og avgrensning av ”vekst med vern-diskursen”

Av tidligere betydningsdannelser som diskursen trekker på er det *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006), og den kommende *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet - Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011) som fremstår som monumenter i diskursen. Disse dokumentene ble ofte henviset til når petroleumstillhengerne skulle stoppes. Den førstnevnte av disse monumentene ble mest henviset til i tilfeller hvor petroleumstillhengerens ønske om konsekvensutredning i inneværende stortingsperiode skulle tilbakevises. Den sistnevnte ble mest referert til når petroleumsmotstanderne argumenterte for varig vern av Lofoten og Vesterålen. *Det faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (Quillfeldt, et al., 2010) ble også referert til, men da ofte under benevnelsen ”kunnskapsgrunnlaget” eller ”oppdateringsgrunnlaget”. Disse faglige utredningene som til sammen utgjør oppdateringsgrunnlaget og således utgjør en del av beslutningsgrunnlaget i prosessen mot potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen, ble ofte enkeltvis referert til for å underbygge de omfattende konsekvensene ved et eventuelt oljeutslipp. Det interessante i denne sammenhengen er at petroleumsforkjemperne også refererte til de samme utredningene, men tolket da innholdet helt motsatt. Dette skal jeg komme nærmere tilbake til i kapittel 5.2.3. Under har jeg valgt ut et sitat i forbindelse med regjeringens presentasjon av *Det Faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (Quillfeldt, et al., 2010) for å illustrere intertekstualiteten og

hvordan utredningene således re-representerer oppfatningene til målbærerne i ”vekst med vern-diskursen”.

Nok en gang har vi fått enda mer kunnskap som bekrefter hvilke fantastisk verdifulle og sårbare områder dette er. Her finnes hundrevis av nye korallrev, robuste fiskebestander, nye naturtyper og truede sjøfuglearter. Disse verdiene skal aldri oljeindustrien få sette på spill (Ola Skaalvik Elvevold, leder i Natur og Ungdom, i Vesterålen Online 15. april 2010)

Diskursen trekker ikke bare på slike ovennevnte utredninger, men også direkte på forskningsinstitusjonene som produserer dem. I undersøkelsesperioden ble det gjennomført mange utredninger, der noen inngikk i det som kalles oppdateringsgrunnlaget, mens andre ble utført på oppdrag fra petroleumsindustrien. Det virker som enkelte forskningsinstitusjoner og myndighetsorganer oppfattes som svært legitime og troverdige i diskursen, mens andre oppfattes nærmest som rene ”bestillingsverk” fra petroleumsindustrien.

Havforskningsinstituttet, Klif (tidligere SFT), Fiskeridirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning og Norsk Polarinstitutt ble for eksempel omtalt som ”tunge faginstanser med stor kunnskap om oljenæringens innvirkning på miljøet” (Gaute Wahl, leder i Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, i Nordlys 30.1.2009). Econ Pöyry med utredningen *Økt oljevirkosomhet og potensial for næringsvirkosomhet i Nord-Norge* (Econ Pöyry, 2009), som er utført på oppdrag fra OLF, ble derimot stemplet som ”bestillingsverk” i Klassekampen (11.2.2009). Sistnevnte utredning ble av petroleumsforkjemperne ofte brukt for å underbygge det store potensialet for regional og nasjonal verdiskapning.

Intertekstualiteten forekom også mellom artikler i avisene. I disse tilfellene brukte petroleumsmotstanderne ofte spalteplassen på å korrigere det som ble oppfattet som feiltolkninger gjort av petroleumsforkjemperne. Disse diskursive sammenstøtene kunne jeg følge over lange perioder hvor aktørene verbalt gikk løs på hverandre i sin tolkning av innholdet i utredningene. I et diskursanalytisk perspektiv var disse sammenstøtene nyttige, fordi det ga meg muligheten til å studere hva aktørene både på tvers av diskursene og internt var uenige om og hva som ble tatt for gitt. Når det gjelder diskursens forhold til interdiskursivitet så er det mest interessant å studere hvordan denne diskursen trekker på en generell miljødiskurs og en fiskeridiskurs. ”Vekst med vern-diskursen” trekker også en del på diskursen for petroleumsvirkosomhet, og da spesielt på oppfatningene om at Nord-Norge trenger vekst og at vi trenger mer kunnskap om havområdene. Et annet moment som også ser

ut til være tatt for gitt er oppfatningen om at norsk petroleumsindustri har teknologisk kompetanse langt over hva andre nasjoner besitter. Den høye teknologiske offshorekompetansen fremstår også som et av hovedpremissene til petroleumsforkjemperne.

5.1.4 Kunnskap om konsekvenser

Det var særlig ett begrep som skapte utstrakt intertekstualitet og interdiskursivitet i denne diskursen. Jeg velger å behandle det i et eget avsnitt fordi jeg mener det godt illustrerer hvordan risikoforståelsen til aktørene i ”vekst med vern-diskursen” har sammenheng med hvilken mening aktørene legger i begrepet *kunnskap*. Konsekvenspotensialet som oftest blir uttrykt i forbindelse med risiko, virker å være tatt for gitt i diskursen. Som nevnt ovenfor så inngår de mer eller mindre uavhengige forskningsinstitusjonene i et dialektisk forhold til denne diskursen. Havforskningsinstituttet var ofte aktive i debatten for å underbygge prinsippene om *bærekraftig utvikling og føre-var*. Ulykken i Mexicogolfen medførte at diskusjonen omkring hvilken kunnskap myndighetene skulle basere beslutningen om potensiell petroleumsvirksomhet på, skapte diskursiv konflikt – ikke bare interdiskursivt, men også blant aktørene i vekst med vern-diskursen. Spesielt kom dette til syne da Øksnes Fiskarlag tok initiativ til konsekvensutredning med ”sterk deltakelse og innflytelse fra fiskerinæringen” (Kurt Karlsen, leder i Øksnes Fiskarlag, i Vesterålen Online 15.12.2010). Lederen for Nordland Fylkes Fiskarlag, Tom Tobiassen, støttet dette utsagnet og måtte fratre sin stilling etter en lang rekke diskursive sammenstøt med øvrige aktører i ”vekst med vern-diskursen”. ”Det har vært en vanskelig prosess å nevne ordet olje. Saken var betent. Vi var nesten tvunget til å snakke i skjul” (Tom Tobiassen, styreleder i Norges Fylkes Fiskarlag, i Dagens næringsliv morgen 23.3.2011). Slik denne episoden fremstår i datamaterialet kan det virke som at utsagnet om at olje og fisk kanskje kunne eksistere side om side, brøt med representasjonen ”Olje eller fisk”. Det var interessant å se hvordan denne saken ble fremstilt i media. Denne diskursive kampen ble nærmest kun belyst i den lokale nettavisen Vesterålen Online. Da det ble kjent at begge disse fiskerirepresentantene måtte trekke seg ble saken gjort kjent i Dagens Næringsliv. Ved å inkludere Vesterålen Online i kildegrunnlaget har jeg derfor kunne følge en lokal variant av kampen om Lofoten og Vesterålen hvor det viste seg å være en definisjonskamp også innad i ”vekst med vern-diskursen” som startet i det små og vokste seg større og fikk klangbunn i en større sammenheng.

Slik debatten fremstår i datamaterialet så er *kunnskap* et konfliktområde og et begrep det er en pågående diskursiv kamp om å erobre definisjonsmakten til. Siden det nærmest tas for gitt at det norske folk ønsker mer kunnskap, så kan det innebære at den diskursen som klarer å innlemme begrepet i egen diskurs også vinner kampen om Lofoten og Vesterålen. Dette fordi det tas for gitt at konsekvensutredning vil medføre petroleumsvirksomhet. Derfor må eventuell kunnskapsinnhenting foregå i regi av såkalte uavhengige forskningsinstitusjoner. Dersom petroleumsindustrien selv skal gjennomføre konsekvensutredning så oppfattes dette som at konsekvenspotensialet blir mindre vektlagt i forhold til sannsynlighetsaspektet. Hvordan sannsynlighetsaspektet er en sentral del av risikoforståelsen til petroleumsforkjemperne kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel 5.1.2. Aktørene i ”vekst med vern-diskursen” trekker således ofte på petroleumsforkjemperne sin risikoforståelse når konsekvensutredningsargumentet skal bekjempes, noe jeg mener sitatet under illustrerer.

En konsekvensutredning vil i dag ikke kunne stille annen «risikogaranti» enn at sannsynligheten for ulykker er lav. Denne sannsynligheten kan ikke gjøres mindre med aldri så mange «konsekvensutredninger» [...]Det vises til 40 års erfaring, men fortsatt kan effekten av en ulykke bli omfattende og langt verre i det sårbare havområdet utenfor Lofoten-Vesterålen. Det finnes ingen garanti, men trøstende ord: «Sannsynligheten er lav» - Jeg synes de er modige, de politikere som vil kombinere Lofotskrei og olje basert på dette postulat, men akk -, så kortsynte. (Rolf Hellem, tidligere stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet, i Klassekampen 12.1.2011)

Det som fremstår som det viktigste aspektet av risiko, er de eventuelle konsekvensene som kan inntreffe. Om det er lav sannsynlighet for at disse eventuelle konsekvensene skal inntreffe, slik mange petroleumsforkjempere hevder, virker derimot å være lite relevant i ”vekst med vern-diskursen”. Etter at regjeringen offentliggjorde den *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet - Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011) ble det også bestemt av myndighetene at enkelte av de omstridte havområdene skulle midlertidig vernes i kommende stortingsperiode, mens andre områder ble åpnet for ”kunnskapsinnhenting” (Ola Borten Moe, olje- og energiminister, Klassekampen 12.3.2011). Beslutningen ble slått stort opp i media som et tap for petroleumsmotstanderne. Sosialistisk Venstreparti og andre petroleumsmotstandere snudde da opp ned på logikken ved å ”bore etter mer kunnskap” (se kapittel 4.8). De utvidet dermed kunnskapsbegrepet til ikke å bare omhandle såkalt uavhengig forskning, men også til å omhandle petroleumsindustriens leteboring etter olje og gass.

5.1.5 De mest sentrale aktørene

Målbærerene i ”vekst med vern-diskursen” er hovedsakelig representanter fra fiskerinæringen, i dette tilfellet ledere av ulike lokale og regionale fiskarlag, og representanter fra miljøbevegelsen. Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja mener jeg fremstår som kanskje den aller tydeligste aktøren, da de fører debatten både i riksdekkende media og i regional- og lokalavis. Fiskerinæringen var for det meste representert i Vesterålen Online. Politiske aktører fra Sosialistisk Venstre og Senterpartiet var sentrale i de riksdekkende avisene i tett samarbeid med de frivillige miljøorganisasjonene. I tillegg har også enkelte skribenter ytret sin skepsis til petroleumsvirksomhet gjennom kronikker og leserinnlegg, som for eksempel direktør ved Norsk Polarinstitutt Jan-Gunnar Winther (Nordlys 23.6.2010) og Kristoffer Rypdal, Institutt for fysikk og teknologi ved Universitetet i Tromsø (Nordlys 26.6.2010). Selv om det i media fremstår som en bred og omfattende debatt er det påfallende hvor få aktører som bærer ”vekst med vern-diskursen”. Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja fremstår som mest fremtredende, mens Bellona og World Wide Fund for Nature (WWF) nærmest glimret med sitt fravær av uvisse grunner. Det kunne vært interessant for videre studier å undersøke hvorfor enkelte stemmer – man skulle anta var sentrale – ikke lar seg høre.

5.2 En diskurs om vern eller velferd

Denne diskursen trekker på en mer generell industridiskurs hvor vekst og velstand er sentrale bestanddeler. I likhet med *boring for miljøet* (Jensen, 2010) trekker den også på en mer overordnet miljødiskurs hvor klima og forurensning er sentrale bestanddeler. Det virker ikke slik at diskursen trekker på *bærekraftig utvikling* og *føre-var*, men heller at aktørene i diskursen oppfatter norsk petroleumsvirksomhet som en bedre løsning for å imøtekomme klimaproblematikken enn hva økt satsning i andre deler av verden vil være. Hovedbudskapet virker å være at Nord-Norge er under forfall. Petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen er nødvendig hvis den negative trenden skal snu. Risikoen både lokalt og globalt vil bli lavere ved norsk miljøforankret petroleumsvirksomhet. Dette fordi vi [Norge] tilfører renere energi på markedet i tillegg til at miljøtrusselen som skipsfarten representerer blir bedre håndtert ved petroleumsselskaperes nærvær i det miljøfølsomme området.

5.2.1 Diskursens story lines

Også i denne diskursen er det mulig å utlede story lines som petroleumsforkjemperne benytter seg av når denne komplekse saken skal forstås og representeres.

- ”Nord-Norge trenger sårt vekst – noe en miljøforankret petroleumsvirksomhet er en garantist for”
- ”Risikoen tilknyttet petroleumsvirksomheten er lav tatt i betraktning de lave sannsynlighetene for forurensning”
- ”Petroleumsvirksomhet vil komme miljøet til gode ved at den reelle trusselen som skipstrafikken representeres blir håndtert med operatørselskapenes nærvær”
- ”Klimaproblematikken løses ikke ved å verne Lofoten og Vesterålen. Dette vil føre til økt satsning på kullkraft, kjernekraft og andre fossile energikilder fra nasjoner som er mindre miljøbevisste enn oss selv”
- ”Vår verdensledende kompetanse står for fall hvis ikke Lofoten og Vesterålen blir åpnet opp for petroleumsvirksomhet”
- ”Alle er tjent med kunnskap om Lofoten og Vesterålen og en konsekvensutredning er den beste måten å sikre seg kunnskap på”

5.2.2 En nærmere redegjørelse for innholdet i ”vern eller velferd-diskursen”

Aktørene i ”vern eller velferd-diskursen” fremtrer med en optimisme som ligner det Blomqvist (2006), Weisser-Svendsen (2007) og Jensen og Hønneland (2011) beskriver i sine analyser av norske petroleumsdebatter i Barentshavet. Det tas for gitt at det ligger enormt verdipotensial på havbunnen i Lofoten og Vesterålen i denne diskursen. Dette fremstår som et viktig premiss for at oppfatningen om at petroleumsvirksomhet i området vil være et viktig bidrag for det fremtidige norske velferdssamfunnet. Dette i tillegg til oppfatningen om at Nord-Norge er i forfall utgjør en viktig komponent. Om Nord-Norge faktisk *er* i forfall eller ikke er ikke så interessant i et diskursanalytisk perspektiv. Det er heller at disse to oppfatningene tas for gitt som er av analytisk interesse. Miljøargumentet som aktørene ofte trekker inn når argumenter *mot* petroleum skal tilbakevises baserer seg også på en del oppfatninger som målbærerene tar for gitt. I datamaterialet var det spesielt oppfatningen om at en miljøforankret petroleumsvirksomhet var bedre enn andre nasjoners mer miljøforurensende alternativer som ofte ble brukt. Ideen om å ”tenke globalt å handle lokalt” er også i denne diskursen fremtredende. Resonnementet hviler på en del oppfatninger som tas for gitt. Her

kan det nevnes at oppfatningen om at norsk petroleumsindustri har et teknologisk forsprang som gjør oss i stand til å tilby renere energi til et stadig mer trengende marked. Dette fremstår som en viktig forutsetning for at miljøargumentet skal gi mening. I debatten om norsk deltakelse i petroleumsvirksomhet i Barentshavet som er beskrevet av blant andre Jensen (2006, 2007, 2010) og Weisser-Svendsen (2007), så legger petroleumsforkjemperne vekt på at Norge gjennom sin høyteknologiske offshorekompetanse kan vise russerne hvordan det skal bores. I mitt datamateriale virker ikke dette å være tilfellet. Det er nå og i den nærmeste fremtiden at etterspørselen etter energi vil være størst. Oppfatningen om at det haster med å komme i gang finner jeg også støtte i Jensen og Hønneland (2011). Fornybar energi fremstår som den langsiktige løsningen, men i mellomtiden kan norsk miljøforankret petroleumsvirksomhet tilby den beste løsningen. Det ble sjelden eller aldri nevnt av aktørene at Norge kunne dele kompetansen med andre nasjoner slik at forurensningen globalt ble mindre. Slik sett har petroleumsforkjemperne et annet syn på kompetansesituasjonen i Norge. Hvis myndighetene beslutter å verne Lofoten og Vesterålen så vil det teknologiske forspranget gå tapt. Hvorvidt denne kompetansen kan overføres til fornybar sektor virker å ikke ha en plass i denne diskursen. At Nord-Norge sårt trenger vekst og at vi [Norge] allerede besitter den beste kompetansen, fremstår som to viktige forutsetninger for at petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen så å si skal gi mening.

Når miljøargumenter skulle tilbakevises, og da spesielt de eventuelle konsekvensene av oljeutslipp, ble sannsynlighetsaspektet ofte trukket inn i debatten. Risikoforståelsen til petroleumsforkjemperne fremstår for meg som mer eller mindre positivistisk. Risiko ble ofte trukket frem som et produkt av sannsynlighet og konsekvens. Sannsynligheten for at petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen skal forurense det sårbare miljøet oppfattes som lav. Dette fordi historikken på norsk sokkel ikke viser til noen tilfeller hvor miljøet har blitt forurenset i følge aktørene i denne diskursen. Oppfatningen om at vi [Norge] har unik teknologisk kompetanse gjør at vi ikke trenger å ta høyde for et slikt scenario som utartet seg i Mexicogolfen. Konsekvensaspektet som oftest ble brukt som argument fra petroleumsmotstanderne ble stemplet som urealistisk og lite moderne. Dagens teknologi og strenge regulering av virksomheten gjør at slike verst tenkelige scenarioer ikke har rot i virkeligheten i denne diskursen.

5.2.3 Diskursens dynamikk – opprettholdelse og avgrensning av ”vern eller velferd-diskursen”

I likhet med ”vekst med vern-diskursen” så fremstår *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.8, 2006) og den kommende *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011) som monumenter. Også i denne diskursen ble *Det faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (Quillfeldt, et al., 2010) ofte trukket inn i debatten under betegnelsen ”kunnskapsgrunnlaget” eller ”oppdateringsgrunnlaget” når tilhengerne skulle argumentere for petroleumsvirksomhet. De ulike utredningene som inngår i oppdateringsgrunnlaget ble ofte enkeltvis referert til etter hvert som de ble utgitt. Når petroleumsforkjemperne refererte til disse utredningene var det ofte for å underbygge verdipotensialet og den lave risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet. Innholdet i utredningene, og kunnskapsgrunnlaget som helhet, ble tolket helt motsatt enn hva som var tilfelle i ”vekst med vern-diskursen”, noe jeg mener sitatet under illustrerer.

Rapporten fastslår at det er lav risiko for uhell. Norge, landsdelen og ikke minst Lofoten og Vesterålen vil tjene stort på at regjeringen nå går vider og at konsekvensutredning snarest iverksettes. Griper ikke regjeringen nå sjansen, risikerer Lofoten å havne på verdensarvlisten. Resultatet er tapte muligheter for hele nasjonen (Ivar Kristiansen, Høyres stortingsrepresentant fra Nordland, i Vesterålen Online 15.4.2010)

Intertekstualiteten viste seg også ved at aktørene refererte direkte til artikler motstanderne hadde skrevet når argumenter mot petroleumsvirksomhet skulle tilbakevises. Da ble ofte de ulike utredningene brukt i forbindelse med tilbakevisningen av motargumenter. Når det gjelder diskursens forhold til interdiskursivitet så er det interessant å se hvordan petroleumsforkjemperne trekker på en generell miljødiskurs og en industridiskurs. ”Vern eller velferd-diskursen” har likhetstrekk med *boring for miljøet* (Jensen, 2010), uten at jeg empirisk kan forsvare at diskursen har overtatt miljøargumentet i denne spesifikke debatten. At industridiskurser i moderne tid har blitt mer ”miljøvennlige” finner støtte i blant andre Hønneland (2005). Diskursen trekker også på det som fremstår som etablerte sannheter i ”vekst med vern-diskursen” – nemlig at det norske folk ønsker mer kunnskap.

5.2.4 Kunnskap om sannsynligheter

I likhet med at aktørene i ”vekst med vern-diskursen” trekket mye på tidligere betydningsdannelser, så forekommer det også utstrakt intertekstualitet og interdiskursivitet

når petroleumsforkjemperne argumenterer for sin risikoforståelse. Det som fremstår som en etablert sannhet i denne diskursen er at risikoen oppfattes som lav på grunn av kombinasjonen lave sannsynligheter og urealistiske konsekvenser.

Vi vet av tidligere utredninger, blant annet gjort av Veritas for WWF, at sannsynligheten for at en oljekatastrofe skal skje, er veldig, veldig liten. Vi tar miljøspørsmål svært alvorlig og jobber med problematikken hver eneste dag. Og vi har, etter førti års drift i Nordsjøen, ingen varige miljøkonsekvenser av oljevirkosomheten (Sigbjørn Aanes, OLF, i Nordlys 16.4.2010)

Sitatet over mener jeg illustrerer på en god måte hvordan petroleumsforkjemperne trekker på en identitet om at ”det er typisk norsk å være god”. Det samme finner jeg også i Jensen (2010) som beskriver en liknende kollektiv forståelse i petroleumsdebatten i Barentshavet.

Sannsynlighetsaspektet blir re-representert i hele undersøkelsesperioden og fremstår som etablert sannhet. Utsagnet ovenfor illustrerer også hvordan aktørene aktivt bruker historikk for å underbygge risikoforståelsen, stikk motsatt av hva som var tilfellet i ”vekst med vern-diskursen”. Konsekvenspotensialet blir av aktørene beskrevet som umoderne og lite realistisk, mens erfaringene fra norsk sokkel viser en moderne petroleumsindustri som tar miljøproblematikken på alvor. Dette mener jeg beskriver en mer eller mindre positivistisk risikoforståelse hvor sannsynlighetene best kan beskrives ved bruk av historikk.

Konsekvensene kan derimot ikke direkte overføres fra for eksempel Mexicogolfen. Dette fordi amerikanerne, eller britene for den saks skyld, ikke har den samme teknologiske kompetansen som norske operatørselskaper har og heller ikke like strenge regelverk å forholde seg til.

5.2.5 De mest sentrale aktørene

OLF og Lo-Ve Petro fremstår som de mest sentrale aktørene i denne diskursen. Det er disse to organisasjonene som fører debatten i media. Man skulle kanskje tro at Statoil og andre operatørselskaper ville være fremst i debatten for petroleumsvirksomhet. Det er de altså ikke. Kampen føres av andre aktører. Diskursen fremstår som svært homogen med et knippe sentrale aktører og noen mindre sentrale aktører i form av lokalpolitikere i Nord-Norge, et lite utvalg sentrale politikere fra høyresiden i det politiske landskap, og en og annen talsmann for Statoil og lignende.

5.3 To diskurser oppsummert

I dette kapitlet har jeg utledet to diskurser for å vise hvordan to svært ulike risikoforståelser har blitt konstruert og konstituert i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. Jeg har argumentert for fremveksten av det som fremstår som en ny diskursiv blanding bestående av elementer fra henholdsvis en mer generell miljødiskurs og en fiskeridiskurs. Jeg har også beskrevet en diskurs som fremstår som en mer generell petroleumsdiskurs, men som har klare trekk med en generell miljødiskurs. Om dette er en videreføring av *boring for miljøet* (Jensen, 2010), er vanskelig å si basert på denne empirien. Det kan likevel tyde på at miljøelementet har blitt en viktig bestanddel i slike petroleumsdebatter, både hos de som er *for* petroleumsvirksomhet og de som er motstandere.

”Vekst med vern-diskursen” målbæres av aktører fra fiskerinæringen og miljøbevegelsen. Hovedbudskapet er at Lofoten og Vesterålen bør vernes mot petroleumsvirksomhet fordi risikoen er for høy – tatt de eventuelle omfattende konsekvensene i betraktning. Fremtiden er fornybar og Norge bør lede ved eksempel – noe som også vil medføre vekst i landsdelen i følge aktørene i denne diskursen. ”Vern eller velferd-diskursen” målbæres i all hovedsak av representanter fra OLF og Lo-Ve Petro. Miljøbevissthet og høy teknologisk kompetanse er to faktorer som underbygger oppfatningen om at risikoen er lav. Dette fordi sannsynligheten for forurensning er lav. Motstandernes konsekvensargument oppfattes som umoderne og lite tilpasset norsk petroleumsvirksomhet. Slik fremtrer to svært ulike oppfatninger om hva som anses for å være akseptabel og uakseptabel risiko i disse to utledete diskursene. Hvem av disse to utledete diskursene som har vunnet ”terreng” i denne diskursive kampen er vanskelig å si med sikkerhet, da de virker å være relativt jevne i debatten. Regjeringens beslutning på bakgrunn av den *Oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten* (St.meld. nr.10, 2011) var å fortsette kunnskapsinnhenting i enkelte deler av havområdene uten å formelt kalle dette arbeidet for en konsekvensutredning. Av aktørene i ”vekst med vern-diskursen” ble dette oppfattet som en seier, i likhet med aktørene i ”vern eller velferd-diskursen” som mente at denne kunnskapen kunne senere inngå som en del av en konsekvensutredning. Dermed ville ikke prosessen tilknyttet konsekvensutredning bli nevneverdig forsinket.

6 Fra problemforståelse frem til beslutning

I dette kapitlet belyser jeg noen trekk ved det vi kan kalle den formelle beslutningsprosessen frem mot en potensiell åpning av havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen for petroleumsvirksomhet. Beslutningsteorien som redegjort for i kapittel 2.2 viser en mer sosialkonstruktivistisk tilnærming til risiko, med vekt på hvordan begrepene *kompleksitet*, *usikkerhet* og *tvetydighet*, danner grobunn for uenighet og definisjonskamper. Målet med dette kapitlet er derfor å skape en bedre forståelse av den konteksten som beslutningene tas under og hvordan den diskursive kampen kan tenkes å påvirke prosessen. Jeg vil gi analysen struktur ved å dele prosesspåvirkningen inn i de tre ulike nivåene; prosessnivå, diskursivt nivå, og i forhold til en bredere sosial praksis.

6.1 Prosessnivå

Prosessnivået mener jeg kan påvirke beslutninger ved at man gjør avgrensninger i forhold til valg av aktører, hva som skal undersøkes, hvilken metodikk som er best egnet, som igjen er utøvelse av makt. Disse valgene får uansett konsekvenser for hvordan man vurderer og evaluerer risiko. Om man velger å fokusere utredningen på enkelte spesifikke aspekter, så utelater man samtidig andre aspekter, og dermed også andre potensielle løsninger. Den sirkulære prosessen baseres på forutsetninger som legges til grunn i *før-vurderingen*. I en prosess hvor man skal vurdere risiko tilknyttet en aktivitet med lite eller mangelfull erfaringsdata, vil risikoen kunne vurderes ulikt på bakgrunn av ulikt vitenskapelig ståsted. Én fagtradisjon vil kunne argumentere for at risikoen er lav på grunn av få tilfeller av avvik eller uønskede hendelser, mens en annen fagtradisjon vil kunne argumentere for høy risiko på bakgrunn av den manglende kunnskapen om fenomenet. Sett fra et mer positivistisk ståsted trenger ikke en ulykke i Mexicogulven påvirke risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. En mer pragmatisk tilnærming kan vurdere samme aktivitet ulikt da man fokuserer på hvor lange tidsserier med data man har, hvor overførbar dataen er til dette området, samt hvor stor usikkerhet det er tilknyttet aktiviteten. I denne tilnærmingen vil man kunne argumentere for at en ulykke i Mexicogulven er med på å påvirke risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen fordi den bidrar til nettopp *ny* kunnskap om aktiviteten. Med dette ser man at ved å engasjere spesifikke fagtradisjoner i utredningsprosesser også kan skape forutsigbarhet med tanke på hvordan risiko blir vurdert. Ved å fokusere utredningen på de samfunnsøkonomiske konsekvensene av en potensiell

petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen og samtidig ekskludere verdien av varig vern, vil det kunne legges føringer for hvilken anbefaling som blir resultatet i utredningen. Senere i evalueringsfasen vil risikoen kunne vurderes ulikt på bakgrunn av forutsetninger etablert tidligere i prosessen. Hvis akseptkriterier er en standard som settes før *vurderingsfasen*, kan det tenkes at også valg av fagtradisjon og avgrensninger i mandatet i henhold til argumentasjonen ovenfor, også vil kunne påvirke hvorvidt akseptkriteriene innfris eller ikke.

6.2 Diskursivt nivå

Dette nivået innebærer sosiale meningsdannelser som berører aspekter ved en potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. På bakgrunn av kapittel 5 mener jeg aktørene diskursivt faller inn under to hovedgrupper, der én er *for* petroleum mens den andre er motstander. Renns (2008) beslutningsmodell erkjenner at en saks *kompleksitet, usikkerhet og tvetydighet* kan åpne opp for uenighet og definisjonskamp. I debatten etableres det sannheter som både deles innad i diskursene, men også interdiskursivt. Første fase i prosessen innebærer valg av aktører, hva som skal undersøkes, og så videre. Diskurs kan tenkes å påvirke hva som *bør* undersøkes og hvem som *bør* delta. I forrige kapittel belyste jeg at aktørene som definerer seg innenfor de ulike diskursene også deler oppfatninger med ulike aktører i beslutningsprosessen. Aktørene i ”vekst med vern-diskursen” refererte ofte til Havforskningsinstituttet og Direktoratet for naturforvaltning i debatten. Hvis oppdragsgiver i første fase av prosessen definerer seg innenfor denne diskursen så vil disse institusjonene kunne bli en naturlig del av prosessen. I debatten blir ofte havområdene utenfor Lofoten beskrevet som ”fødestuen til verdens største torskestamme” (Ingeborg Gjærum, styremedlem i Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, i Nordlys 29.4.2010), og som ”verdens viktigste gyteområde” (Janne Sollie, direktør i Direktoratet for naturforvaltning, i Vesterålen Online 9.5.2008). Hvis oppdragsgiver deler, eller i hvert fall forstår noen av disse oppfatningene, så vil man kanskje ikke ekskludere ”verdien av vern” i en samfunnsøkonomisk analyse av verdipotensialet i havområdet. Dette trenger ikke oppfattes som en like naturlig del av samfunnsøkonomiske analyser hvis man har en oppfatning om at verdiene i havområdet hovedsakelig representeres ved petroleum, i tillegg til oppfatningen om at fiskebestandene ikke er truet av slik virksomhet. Denne påvirkningen er ikke bare ensidig. Hvis oppdragsgiver trekker på en gitt diskurs så påvirker dette også den diskursive praksisen ved at noen virkelighetsoppfatninger re-representeres og således ”styrkes”, mens andre representasjoner kan svekkes.

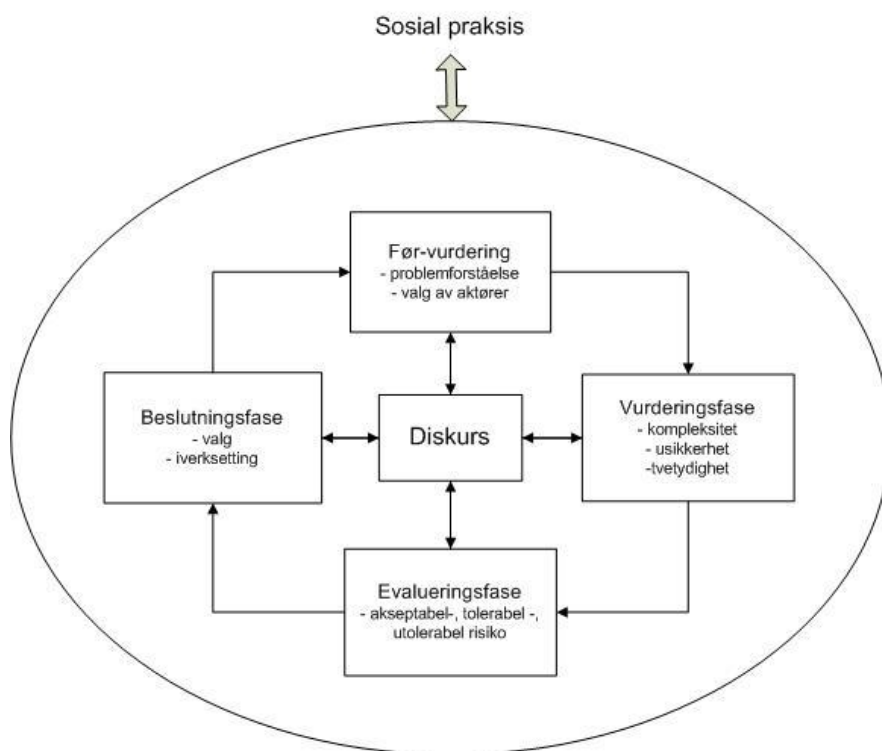
De vitenskapelige vurderingene som gjennomføres i *vurderingsfasen* og *evalueringsfasen* kan i tillegg til forutsetningene fra *før-vurderingen* også påvirkes av hvordan samfunnet som sådan oppfatter risikoen tilknyttet petroleumsvirksomhet som akseptabel eller uakseptabel. Som Renn (2008) erkjenner så er nettopp en av målsettingene med rammeverket å unngå at de vitenskapelige vurderingene havner i konflikt med de generelle oppfatningene i samfunnet. Særlig gjelder dette i *evalueringsfasen* hvor man kategoriserer risiko som akseptabel, tolerabel eller uakseptabel. Hva som anses som akseptabel risiko i samfunnet kan være påvirket av den diskursive kampen hvor enkelte meninger etableres som sannheter i debatten. Her vil jeg trekke inn de to helt ulike risikoforståelsene som har etablert seg i debatten. De som mener at *føre-var* tilnærming er løsningen, altså at konsekvensene er for høy, vil kunne påvirke evalueringen ved at risikoen, uansett sannsynligheter for uønskede hendelser, aldri kan bli på akseptabelt nivå. De som mener at risikoen er overdrevet, basert på lave sannsynligheter, oppfatter risikoen som akseptabel eller tolerabel, satt i sammenheng med de enorme gevinstene som blir generert. *Evalueringsfasen* vil dermed kunne bli påvirket av hvilke av disse risikoforståelsene som har mest utbredelse, samtidig som de aktørene som gjennomfører denne vurderingen kan trekke mer eller mindre bevisst på disse kollektive oppfatningene. *Evalueringen* vil samtidig kunne påvirke de eksisterende diskursene ved re-representasjon av enkelte sannheter, eller åpne opp for nye representasjoner.

Beslutningsfasen, som dreier seg om å velge det beste alternativet, er ikke nødvendigvis en ”svart-hvitt”-situasjon”. I likhet med at de ulike utredningene ble tolket totalt forskjellig, og ofte diametralt motsatt, av aktørene i de ulike diskursene, kan også utredningene tolkes ulikt av beslutningstaker. Det kan her tenkes at hvis beslutningstaker deler samme oppfatninger som aktørene i diskursene vil de også kunne tolke resultatene deretter. I datamaterialet mitt kunne jeg følge politiske aktører som tolket utredningene helt ulikt, noe som indikerer at de vitenskapelige vurderingene er forhandlbare. Når utredningen er tatt til vurdering og en beslutning er tatt vil dette bidra i den diskursive kampen ved at en diskurs står sterkere og den andre svekket (se Jensen (2010) for mer om såkalte diskurskoopteringsprosesser). Dette vil igjen føre med seg gitte forutsetninger for *hva* som bør undersøkes, samt *hvem* som bør delta i neste prosess. For å eksemplifisere så kan det tenkes at hvis ”vekst med vern-diskursen” står sterkere i en slik sammenheng så vil det være mest naturlig at også eksempelvis verdien av vern og eventuelle konsekvenser for fiskerinæringen bør inkluderes i prosessen. Slik kan beslutningsprosessen sees i sammenheng med den diskursive påvirkningen hvor enkelte

alternativer og enkelte aktører oppfattes som selvfølgelig eller naturlig å inkludere i prosessen.

6.3 Sosial praksis

I debatten eksisterer det noen oppfatninger som aktørene i begge diskursene er enige om og som ikke diskuteres. Neumann (2001) ville nok argumentert for at diskursen på dette punktet for tiden er ”politisk lukket”. Her kan jeg trekke frem nærmest gjengse oppfatninger om at vi [Norge] står overfor en global klimatisk og miljømessig trussel, og at nordnorsk økonomi og fremtidsutsikter er dystre. Dette er det bred enighet om i begge diskursene. Logikken er at noe må gjøres fra norske myndigheter. Et 0-alternativ hvor dagens forvaltning videreføres oppfattes ikke som en reell handlingsmulighet av aktørene. Spørsmålet om hvordan norske myndigheter skal ivareta sine miljømessige forpliktelser og samtidig sørge for vekst i Nord-Norge er derimot preget av diskursiv kamp. Den sosiale praksisen og de oppfatningene som ”ingen diskuterer” påvirker beslutningsprosessen ved at de på lik linje med den diskursive kampen påvirker hvilke forutsetninger man baserer prosessen på. Et eksempel fra empirien viser hvordan norske myndigheter opererer med lavere utslippsrater enn hva som var tilfellet i Mexicogolfen (Dimmen, 2010). Beslutningen om å benytte lavere rater kan være påvirket av hva som anses som selvfølgelig og er sammensatt av flere ulike representasjoner. Når aktørene i begge diskursene bærer forestillingen om at Norge er ”best i klassen” på teknologi og kompetanse innen petroleumsvirksomhet, vil også en lavere utslippsrate kunne oppfattes som selvfølgelig. Jeg mener at denne oppfatningen kommer tydelig frem i datamaterialet og kan også underbygges som nevnt med tidligere studier fra Weisser-Svendsen (2007) og Jensen (2010). Den sosiale praksisen opererer ikke i et enveisforhold til den øvrige prosessen, men heller i et dialektisk forhold hvor den er med på å forme diskursene og således blir formet av diskurs (se figur 3).

9

Figur 3: Alternativ forståelsesmodell basert på Risk Governance Rammeverk hvor den formelle beslutningsprosessen kan påvirke og samtidig bli påvirket gjennom de tre ulike nivåene; prosessnivå, diskursivt nivå og i forhold til en bredere sosial praksis.

Figuren illustrerer en alternativ og utvidet måte å forstå prosessen frem mot en potensiell åpning av havområdene utenfor Lofoten og Vesterålen. Ved å kombinere det diskursanalytiske perspektivet med den sosialkonstruktivistiskbaserte modellen til Renn (2008:365) mener jeg å bidra til å øke fokuset for den *kompleksiteten, usikkerheten og tvetydigheten* som preger prosessen. Renn (2008) erkjenner at det etableres en oppfatning av risiko i samfunnet som sådan som kan være i strid med den vitenskapelige vurderingen av risikoen. Her mener jeg at mitt bidrag kan bidra til forståelsen for hvordan etablerte sannheter kan danne forutsetninger i beslutningsprosessen, noe Renn (2008) ikke behandler eksplisitt i sitt rammeverk. Ved å bygge ut modellen viser jeg hvordan konteksten som beslutningsprosessen er del av utgjør et sentralt aspekt for å forstå denne typen prosesser. Jeg ser det som utenfor denne studiens formål å spekulere rundt hvordan denne prosessen vil kunne tenkes å forløpe. Jeg mener likevel at jeg kan belyse hvordan den diskursive kampen kan legge forutsetninger og føringer i prosessen som uansett vil påvirke utfallet i en gitt retning, enten dette er til fordel for petroleumsforkjempere eller motstanderne. Det er interessant å se hvordan faglige utredninger inngår som en del av forståelsesgrunnlaget i debatten og hvordan diskursiv kamp kan påvirke utredninger. Dette forsterker Renns (2008) videreutvikling av beslutningsteorien hvor den sosiale meningsdannelsen er noe som på en

eller annen måte må inkluderes i prosessen. Foucaults (1978) forståelse av makt som en gjennomsyrende drivkraft i diskurs er et interessant element i en slik normativ beslutningsprosess hvor myndighetene forsøker å styre risiko. Renns (2008) modell er ikke uttømmende på de diskursive drivkreftene i debatten, men han mener likevel at noe må gjøres og at det kreves at noe gjøres. Dette er i samsvar med diskursanalysen hvor det legges til grunn at makten viser seg blant annet ved at handlingsmuligheter anses som umulige, deriblant en videreføring av et 0-alternativ.

6.4 Oppsummert

I dette kapitlet har jeg kombinert diskursanalysen med beslutningsteorien for å oppnå en dypere forståelse for denne komplekse saken som jeg mener at perspektivene hver for seg ikke gir et nok helhetlig bilde av. Ingen av perspektivene forklarer alt, men forskjellige innganger kan ofte være fruktbart fordi alle har noe viktig å si om hver sin lille del av virkeligheten. Til min ”bit” av virkeligheten mener jeg at denne kombinasjonen gir et fruktbart bilde av hvordan risikoforståelsen konstrueres og konstitueres i sosiale relasjoner, og hvordan forståelsen for den diskursive påvirkningen på den formelle beslutningsprosessen kan økes. Jeg mener å kunne strukturere påvirkningene på tre nivåer, henholdsvis et prosessnivå hvor prosessen i seg selv gjør enkelte handlingsvalg mer naturlige enn andre. Det andre nivået er et diskursivt nivå hvor prosessen og utredningene er en del av diskursiv kamp hvor ”virkeligheten” er forhandlbar. Kommunikasjonsaspektet til Renn (2008) blir på dette nivået erstattet med ”diskurs” fordi påvirkningen antas å være vekselvis og ikke en kontrollerbar aktivitet. Inkluderingen av berørte parter kan i like stor grad forstås som et resultat av diskursiv kamp som det kan forstås som et resultat av rasjonelle ekspertvurderinger basert på apriori gitte interesser. Det siste nivået er den formelle beslutningsprosessen i forhold til en bredere sosial praksis. Med dette menes det at de etablerte sannhetene som begge diskursene deler og som ingen av aktørene diskuterer vil kunne legge gitte forutsetninger for hva som oppfattes som naturlig i prosessen. Den sosiale praksisen har en treghet som innebærer at et hvert forsøk på å endre den fører til en viss motstand. Det er ikke dermed sagt at sosial praksis er evigvarende, men den må utfordres av nye representasjoner for å endres. Empirisk kan dette eksemplifiseres ved at miljøaspektet har blitt en naturlig del i slike prosesser, da dette ikke lengre er oppe til diskusjon. På bakgrunn av analysen mener jeg at beslutningsprosessen er like mye en del av debatten som at debatten blir et ”kontrollert aspekt” av prosessen. Dette

har jeg forsøkt å illustrere i figur 3, hvor jeg bygger ut Renns (2008) rammeverk med et diskursanalytisk perspektiv.

7 Avsluttende betraktninger

I denne studien har jeg hatt som ambisjon å skape en dypere forståelse for den komplekse beslutningsprosessen frem mot en potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen. Fokuset har ikke vært lagt på kausalitet og forklaring av årsakssammenhenger. For å få en dypere forståelse for hvordan dynamikken i den formelle beslutningsprosessen påvirkes av den diskursive kampen om Lofoten og Vesterålen valgte jeg å konstruere disse problemformuleringene:

- *Hvordan blir risikoforståelsen konstruert og etablert i debatten om potensiell petroleumsvirksomhet i Lofoten og Vesterålen?*
- *Hvordan kan kombinasjonen av diskursanalytisk perspektiv og elementer fra beslutningsteori gi en dypere innsikt i den formelle beslutningsprosessen?*

Problemformuleringene har gjennom denne studien blitt belyst ved hjelp av diskursanalyse og elementer fra beslutningsteori. Under skal jeg gjøre noen avsluttende betraktninger om både empiriske og mulige teoretiske implikasjoner.

7.1 Empiriske implikasjoner

Mitt empiriske hovedfunn er fremveksten av to helt motstridende risikoforståelser i petroleumdebatten som jeg har valgt å illustrere gjennom to diskurser. Jeg har valgt å kalle diskursene for ”vekst med vern” og ”vern eller velferd”. ”Vekst med vern-diskursen” anser jeg for å være en ny diskursiv blanding, oppebåret av aktører fra fiskerinæringen og miljøbevegelsen. Hovedinnholdet i diskursen kan noe forenklet sies å være at de eventuelle konsekvensene tilknyttet potensiell petroleumsvirksomhet er så omfattende at risikoen oppfattes som uakseptabel. ”Vern eller veldferd-diskursen” mener jeg fremstår som en mer eller mindre generell petroleumdiskurs hvor miljøhensyn er blitt en viktig komponent som bærer tydelige likhetstrekk med *boring for miljøet* (Jensen, 2010). Jeg har derimot ikke empirisk grunnlag for at ”vern eller velferd-diskursen” har ”overtatt” miljøhensynet fra ”vekst med vern-diskursen”. Likevel er det interessant å se hvordan miljøhensyn er blitt en naturlig del av en petroleumdiskurs. Begge diskursene deler således oppfatningen om at miljøhensynet må være en viktig forutsetning i beslutningsprosessen. En annen oppfatning som også deles mellom diskursene er at Nord-Norge trenger vekst. Den diskursive kampen

handler derfor ikke om hvorvidt miljøhensyn er viktig eller ikke, eller om Nord-Norge trenger vekst. Det utspiller seg en kamp om hvordan miljøhensynet skal defineres og dypst sett hvordan den sårt til trengte tiltrengte veksten skal skapes og opprettholdes i dag og for fremtidige generasjoner.

I mitt datamateriale mener jeg utredningene som produseres som følge av en inkluderende prosess er sterkt påvirket av den diskursive kampen om Lofoten og Vesterålen i den grad at de deler, og således re-representerer en del av oppfatningene fra diskursene. Hvordan dynamikken utspiller seg i debatten kan derfor påvirke hva som oppfattes som naturlig i prosessen frem mot en beslutning. Hvordan diskursene trekker på hverandres representasjoner viser at diskursene er i forandring og at hva som oppfattes som sant i denne undersøkelsesperioden ikke trenger å være gjeldende i fremtiden. Jeg ser det som at spørsmålene om hvordan myndighetene skal sikre vekst i Nord-Norge og hvordan de klimatiske og miljømessige forpliktelsene skal ivaretas, er spørsmål som er oppe til forhandling. Oppfatningen om at ”vi [Norge] må gjøre noe” fremstår som en forutsetning i debatten og legger føringer på beslutningsprosessen. Det er interessant å se hvordan den norske identiteten impliserer at erfaringer fra andre nasjoner ikke direkte kan overføres til norsk sokkel. Dette påvirker beslutningsprosessen ved at det inkluderes mindre omfattende scenarioer enn hva som rent hypotetisk kan bli en realitet. Sentralt i dette er konstitueringen av to helt ulike risikoforståelser hvor én diskurs bærer oppfatningen om at risikoen er uakseptabel på grunn av omfattende potensielle konsekvenser. Dette vitner om en diskurs som er oppebåret av aktører som legger et tydelig *føre-var* tankegang til grunn, mens den andre forstår risikoen som akseptabel på grunn av lave sannsynligheter, noe som impliserer en mer positivistisk tilnærming. Dette blir empirisk eksemplifisert ved at man kun kan benytte historikk fra norsk sokkel som grunnlag for å si noe om risikoen tilknyttet aktiviteten.

7.2 Mulige teoretiske implikasjoner

I denne studien har jeg benyttet meg diskursanalyse og beslutningsteori for å skape en dypere forståelse av petroleumsdebatten og den tilhørende beslutningsprosessen. Jeg mener at disse to perspektivene har utfyllt hverandre bra. De empiriske funnene i denne studien i kombinasjon med beslutningsteorien mener jeg gir et fruktbart bilde av den formelle beslutningsprosessen. Analysen sier noe om hvordan de ulike aktørene i den formelle beslutningsprosessen deler en del av oppfatningene som skapes diskursivt og således er med

på å forme diskursene. I forlengelsen av dette har jeg argumentert for at Renns (2008) mykere variant av beslutningsteori har bidratt til å plassere beslutningsprosessen, og de forutsetningene den bygger på, i forhold til en bredere sosial praksis. Miljøhensynet, den norske teknologiske kompetansen, behovet for vekst, og at fremtiden er fornybar fungerer som empiriske eksempler på saksforhold som ikke blir diskutert og dermed tas for gitt – også av aktørene i den formelle beslutningsprosessen. Mitt empiriske bidrag viser hvordan beslutningsprosessen både påvirker og påvirkes av den diskursive kampen som utspilte seg i undersøkelsesperioden. Derfor har jeg videreutviklet Renns (2008) modell ved å plassere prosessen i en diskursiv og en bredere sosial praksis som danner forutsetninger for *hva* som bør undersøkes, *hvem* som bør undersøke det og *hvordan* det bør undersøkes.

7.3 Videre forskning

Jeg mener at det kunne vært et interessant tema for videre forskning å få testet ut den utbygde modellen i flere eller andre empiriske settinger for å se hvordan den fungerer, eventuelt hvordan den kan justeres for å bli relevant i så mange sammenhenger som mulig. Jeg observerte i prosessen at enkelte stemmer i diskursene var bortimot fraværende, deriblant Bellona, Statoil og WWF. Det ville derfor kunne være interessant ved bruk av andre metodiske tilnærminger å studere hvorfor disse stemmene uteble, mens andre aktører som for eksempel Lo-Ve Petro og Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja nærmest dominerte debatten i media. Slik jeg tolket styrkeforholdet mellom diskursene så står de ganske likt. Et nytt søk i Atekst med samme søkestreng og samme søkekilder i tidsperioden 31.3.2011 – 14.6.2011 viser at debatten har fortsatt å eskalere med nye 226 søketreff. Det vil derfor kunne være interessant å følge debatten videre. Det som tilsynelatende diskuteres i denne sistnevnte tidsperioden er mye likt min undersøkelsesperiode, nemlig at miljøbevegelsen og fiskerinæringen oppfatter regjeringens beslutning om å ikke igangsette konsekvensutredning som en seier, mens petroleumsforkjemperne oppfatter denne kunnskapsinnhenting som en uformell del av en fremtidig konsekvensutredning. Det vil derfor være svært interessant i forbindelse med min modell (se figur 3) om eventuelle fremtidige diskursive skifter kan påvirke hvorvidt denne kunnskapsinnhenting kan inngå i en eventuell fremtidig konsekvensutredning av havområdene, slik som petroleumsforkjemperne mener.

8 Litteraturliste

- Aspholm, O., Jensen, T., & Kelley, A. (2010). Environmental Risk Assessment of Exploration Drilling in Nordland VI (O. Landsforening, Trans.) (s. 145): Det Norske Veritas.
- Aven, T. (2007). *Risikostyring* (vol. 1): Universitetsforlaget.
- Aven, T., Røed, W., & Wiencke, H. S. (2008). *Risikoanalyse: prinsipper og metoder, med anvendelser*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørkeng, S. O. (2007). Naturverndiskursen - konsekvenser for en planprosess. *UTMARK - Tidsskrift for utmarksforskning* 7(1).
- Blomqvist, L. B. (2006). *Har Norge behov for en avklart delelinje i Barentshavet?: en diskursanalyse av delelinjekonflikten mellom Norge og Russland*. L.B. Blomqvist, [Tromsø].
- Bratland, E. (2008). *Medienes makt og rolle: hva kan vi lære av miljødebatten i Norge? : foredrag ved forskningsdagene 26. september 2008* (vol. 2008, nr 9). Nesna: Høgskolen.
- Buck, M., & Kristoffersen, B. (2011). Boring etter olje og gass i nord: lokal strid langs nasjonale skillelinjer? *Fra fossiler til oljekrangel* (s. S. 48-54). Tromsø: Tromsø museum - Universitetsmuseet.
- Dimmen, A. (2010). Ulykken i Mexicogolfen - Risikogruppens vurdering (D. i. s. for & forvaltningsplanene, Trans.) (s. 79). Ålesund: Kystverket.
- Econ Pöyry. (2009). *Økt oljevirkosomhet og potensial for næringsvirkosomhet i Nord-Norge* (vol. 2009-007). Oslo: Econ Pöyry.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse: en tekstsamling*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. London: Tavistock Publications.
- Foucault, M. (1978). *Seksualitetens historie. 1, Viljen til viden*. København: Rhodos.
- Foucault, M. ([1970] 1999). *Diskursens orden: tiltredelsesforelesning holdt ved Collège de France 2. desember 1970*. Oslo: Spartacus.
- Foucault, M. ([1972] 2002). *Archaeology of knowledge*. London: Routledge.
- Hajer, M. A. (1995). *The politics of environmental discourse: ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press.
- Hønneland, G. (2005). *Barentsbrytninger: norsk nordområdepolitikk etter den kalde krigen*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Hønneland, G., & Jensen, L. C. (2008). *Den nye nordområdepolitikken: barentsbilder etter årtusenskiftet*. Bergen: Fagbokforl.
- Ibenholt, k., Lindhjem, H., Skjelvik, J. M., Rassmussen, I., Vennemo, H., & Dypdahl, H. (2010). Samfunnsøkonomisk analyse av eventuell utvidet petroleumsvirkosomhet i Barentshavet - Lofoten (Miljøverndepartementet, Trans.) (Vol. 20, s. 126): Vista Analyse AS.
- Jacobsen, D. I., & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen: Fagbokforl.
- Jensen, L. C. (2006). "Boring for miljøet": Russland og miljø i den norske petroleumsdiskursen. 2/2006, Fridtjof Nansens Institutt, Lysaker.
- Jensen, L. C. (2007). Petroleum discourse in the European Arctic: the Norwegian case. [Research article]. *Polar Record*, 43, 247-254.
- Jensen, L. C. (2010). 'Norsk oljeboring for å hjelpe miljøet: Diskurskooptering som nytt analytisk begrep'. ['Norwegian Oil Drilling to Help the Environment: Introducing "Discourse Cooptation" as a New Analytical Term']. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 26(3), 203.
- Jensen, L. C., & Hønneland, G. (2011). Framing the High North: Public Discourses in Norway after 2000. *Acta Borealia*, 28(1), 37-54.
- Kaarhus, R. (2001). En Foucault-inspirert diskursanalyse. *Sosiologi I Dag*, 31(4), 25-46.
- Klinke, A., & Renn, O. (2002). A New Approach to Risk Evaluation and Management: Risk Based, Precaution-based, and Discursive-based Strategies. *Risk Analysis*, 22(6), 1094.
- Leira, H., & Borchgrevink, A. (2007). *Norske selvbilder og norsk utenrikspolitikk*. Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt.

- Lindseth, G. (2002). *På vei mot bærekraftig utvikling?: en diskursanalyse av Lier og Åls arbeid med Lokal Agenda 21* (vol. nr 4/02). Oslo: ProSus.
- Lindseth, G. (2006). *Political discourse and climate change: the challenge of reconciling scale of impact with level of governance*. 2006:111, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Michaelsen, E. (2007). Snøhvit: et subsidiert distriktstiltak eller økonomisk eventyr? - En studie av tre avisers innramming av Snøhvitdebatten. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*(4), 393.
- Miljøverndepartementet. (2010). Høring - Oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten Lastet ned 2.2, 2011, fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/hoeringer/hoeringsdok/2010/horing---oppdatering-av-forvaltningsplan/horingsuttalelser.html?id=601948>
- Neumann, I. B. (2000). Diskursens materialitet. *Dansk Sociologi* 11(4), 27-46.
- Neumann, I. B. (2001). *Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforl.
- Nylenna, M. (2009). Risiko. *Tidsskrift for den norske legeforening* Lastet ned 08.04, 2011, fra http://www.ordnett.no/ordbok.html?search=risiko&search_type=&publications=17
- OLF. (2010). OLFs høringskommentarer til oppdatering av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten – Faglig forums rapport med underliggende rapporter. 25.
- Petroleumsloven. (1996). *Lov av 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet*. Oslo: Lastet ned fra <http://www.lovdatab.no/all/hl-19961129-072.html#3-1>.
- Quillfeldt, C. H. v., Sunnanå, K., & Fosshem, M. (2010). *Det Faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten: rapport fra Faglig forum, Overvåkingsgruppen og Risikogruppen til den interdepartementale styringsgruppen for forvaltningsplanen* (vol. 1a-2010). Bergen: Instituttet.
- Renn, O. (2008). *Risk governance: coping with uncertainty in a complex world*. London: Earthscan.
- Retriever. (2011). Mediearkiv / ATEKST Lastet, fra <https://www.retriever-info.com/no/tjenester/research.html>
- Rønningen, M. N. (2011, 4.3.2011). Lofoten - de gode argumentene må vinne fram Lastet ned 23.5., 2011, fra <http://sv.no/content/view/full/34876>
- Skorstad, B. (2005). *Miljø, kunnskap og moral: tre casestudier av miljøomsyn*. Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø, [Tromsø].
- Smit, M. J. F., & Sæther, B. A. (2010). *Samfunnsøkonomisk analyse knyttet til spørsmålet om utvidet petroleumsvirksomhet i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten - Konkurransen med forhandlinger*. (2010/1733). Oslo: Miljøverndepartementet.
- Solheim, E. (2010, 15.4.2010). Det faglige grunnlaget for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten er lagt frem Lastet ned 9.6., 2011, fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/pressesenter/pressemeldinger/2010/Det-faglige-grunnlaget-for-oppdateringen-av-forvaltningsplanen-for-Barentshavet--Lofoten-er-lagt-frem.html?id=600333>
- St.meld. nr.8. (2006). *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan)* (vol. nr 8(2005-2006)). Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- St.meld. nr.10. (2011). *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* (vol. 10(2010-2011)). [Oslo]: [Regjeringen].
- Undheim, J. O. (1996). *Innføring i statistikk og metode for samfunnsvitenskapelige fag*. Oslo: Universitetsforl.
- Weisser-Svendsen, H. N. (2007). *Trenger Sjtokman Norge eller Norge Sjtokman?: en diskursanalyse av petroleumsressurser i nordområdene*. H.N. Weisser-Svendsen, [Tromsø].
- Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.